

Fakulteta za zdravstvo **Angele Boškin**
Angela Boškin Faculty of Health Care

Diplomsko delo
visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje
ZDRAVSTVENA NEGA

**UPORABA ALTERNATIVNIH METOD
ZDRAVLJENJA MED ŠTUDENTI
ZDRAVSTVENE NEGE**

**USE OF ALTERNATIVE TREATMENTS
AMONG NURSING STUDENTS**

Mentorica: doc. dr. Katja Pesjak

Kandidatka: Alja Krnjajić

Jesenice, julij, 2023

ZAHVALA

Za vztrajnost, nasvete, pomoč in pozitiven pristop se zahvaljujem svoji mentorici doc. dr. Katji Pesjak. Zahvaljujem pa se tudi recenzentki Zdenki Kramar, pred.

Zahvalo posvečam tudi svoji družini, predvsem mami Suzani, očetu Zdravku in sestri Stelli, ki so mi ves čas študija stali ob strani, me spodbujali in verjeli vame.

Prav posebna zahvala pa gre mojemu zaročencu, ki me je spodbujal ves čas študija. Hvala, Emanuel, za vso potrpežljivost vsa ta leta.

Prav tako bi se rada zahvalila prijateljicam za podporo v času študija in v njegovem zaključevanju.

POVZETEK

Teoretična izhodišča: Znanje, uporaba in stališča študentov zdravstvene nege do alternativnih metod zdravljenja so pomembna tema. Študenti kot bodoči zdravstveni delavci potrebujejo to vedenje, ker so alternativne in komplementarne metode zdravljenja med ljudmi razširjene in jih uporabljajo kot dopolnilno strategijo konvencionalnemu zdravljenju bolezni. Tako lahko zdravstveni delavci s svojim znanjem izvajajo holistično obravnavo pacientov in v to vključijo alternativne metode zdravljenja za krepitev in ohranjanje zdravja.

Cilj: Postavljen cilj diplomskega dela je bil raziskati uporabljanje in poznavanje zdravljenja z alternativnimi metodami med študenti Fakultete za zdravstvo Angele Boškin, ki so vpisani v študijski program zdravstvena nega.

Metoda: Raziskovalna metodologija diplomskega dela je opisna kvantitativna. Podatki so zbrani s pomočjo spletnega vprašalnika. Sodelovalo je 89 študentov Fakultete za zdravstvo Angele Boškin. Statistično obdelavo zbranih podatkov smo izvedli s programskim orodjem SPSS 20.0 for Windows, Version 20.0 (IBM Corp., New York). Uporabili smo statistično metodo opisne ali deskriptivne statistike, in sicer smo prikazali: frekvence (n), pripadajoče odstotke (%), minimum (Min) in maksimum (Max), povprečne vrednosti (M) in standardne odklone (SD). Rezultate smo podali v obliki tabel.

Rezultati: Delež študentov s poznavanjem pojma alternativne metode zdravljenja je visok (n = 89; 100,0 %). Ugotovili smo, da kljub temu da anketiranci po lastnem mnenju poznajo pojem alternativne metode zdravljenja, poznavanje dejstev na splošno ni niti dobro niti slabo (SD = 1,485). Večina študentov pozna akupunkturo (74,2 %), prav tako je visok delež študentov odgovorilo, da poznajo jogo (61,8 %), masažo (65,2 %), kiropraktiko (60,7 %), bioenergijo (55,1 %), zeliščarstvo (52,8 %) in refleksoterapijo (44,9 %).

Razprava: Izmed tistih študentov zdravstvene nege, ki so že obiskali zdravilca, jih je več kot polovica odgovorila, da bi se z izbrano metodo še zdravili v prihodnosti in da bi na podlagi izkušenj z alternativnimi metodami zdravljenja ta način zdravljenja priporočili tudi drugim. Raziskava je pokazala potrebo po dodatnem izobraževanju študentov o alternativnih metodah zdravljenja pri dodiplomskem študiju.

Ključne besede: alternativno zdravljenje, komplementarno zdravljenje, zdravilstvo, alternativna medicina, odnos študentov do alternativne medicine

SUMMARY

Theoretical background: The knowledge, use and attitudes of nursing students towards alternative treatment methods is an important topic. As future health care workers, students need this knowledge because alternative and complementary treatment methods are widespread among people and are used as a complementary strategy to conventional treatment of diseases. Thus, with their knowledge, health professionals can deliver holistic treatment of patients and include alternative treatment methods in order to promote and maintain health.

Aims: The thesis aims to investigate the use and knowledge of treatment with alternative methods among students of the Angela Boškin Faculty of Health Care who are enrolled in the nursing care study program.

Methods: The research methodology of the thesis is descriptive and quantitative. Data were collected using an online questionnaire. 89 students of the Angela Boškin Faculty of Health Care participated. The statistical processing of the collected data was performed using SPSS 20.0 software for Windows (IBM Corp., New York). We used the statistical method of descriptive statistics, namely: frequencies (n), corresponding percentages (%), minimum (Min) and maximum (Max), average values (M) and standard deviations (SD). The results are presented in the form of tables.

Results: The share of students with knowledge of the concept of alternative treatment methods is high (n = 89; 100.0 %). We found that although the respondents believe they know the concept of alternative treatment methods, their knowledge of the facts is generally neither good nor poor (SD = 1.485). Most of the students are familiar with acupuncture (74.2 %), and a high share answered that they are familiar with yoga (61.8%), massage (65.2 %), chiropractic (60.7 %), bioenergy (55.1 %), herbalism (52.8 %) and reflexology (44.9 %)

Discussion: Of those nursing students who have already seen a healer, more than half answered that they believe they would continue to be treated with the chosen method in the future, and that, based on their experience with alternative treatment methods, they would recommended it to others. The survey revealed the need for additional education of students on alternative methods of treatment at the undergraduate level.

Key words: alternative treatment, complementary treatment, medicine, alternative medicine, students' attitudes towards alternative medicine

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	TEORETIČNI DEL.....	3
2.1	ALTERNATIVNO IN KOMPLEMENTARNO ZDRAVLJENJE.....	3
2.1.1	Alternativne in komplementarne metode zdravljenja v Sloveniji in v svetu.	6
2.2	ODNOS ZDRAVSTVENIH DELAVCEV IN ŠTUDENTOV ZDRAVSTVENE NEGEDO ALTERNATIVNIH IN KOMPLEMENTARNIH METOD ZDRAVLJENJA	8
3	EMPIRIČNI DEL.....	11
3.1	NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA.....	11
3.2	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	11
3.3	RAZISKOVALNA METODOLOGIJA.....	11
3.3.1	Metode in tehnike zbiranja podatkov	12
3.3.2	Opis merskega instrumenta	12
3.3.3	Opis vzorca	13
3.3.4	Opis poteka raziskave in obdelave podatkov	14
3.4	REZULTATI	15
3.4.1	Poznavanje alternativnih metod zdravljenja.....	15
3.4.2	Obisk alternativnega praktika ali zdravilca	19
3.4.3	Poznavanje alternativnih metod zdravljenja glede na spol, obisk zdravilca in starost anketirancev	22
3.4.4	Skupno število poznanih metod po mnenju anketirancev glede na spol, obisk zdravilca, življenjsko okolje in starost anketirancev	26
3.4.5	Povezava med poznavanjem dejstev o alternativnih metodah zdravljenja in število poznanih metod	28
3.4.6	Razlika v obisku zdravilca in izbiri alternativnih metod zdravljenja glede na spol, starost in življenjsko okolje.....	28
3.4.7	Obisk najpogosteje uporabljenih metod (masaža, joga in akupunktura) glede na spol, življenjsko okolje in starost.....	30
3.5	RAZPRAVA.....	33
3.5.1	Omejitve raziskave	37

3.5.2	Prispevek k praksi ter priložnosti za nadaljnje raziskovalno delo.....	37
4	ZAKLJUČEK	38
5	LITERATURA.....	39
6	PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Demografski podatki	14
Tabela 2: Starost anketirancev	14
Tabela 3: Poznavanje pojma »alternativne metode zdravljenja«	15
Tabela 4: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	16
Tabela 5: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja (skupno).....	17
Tabela 6: Informacije o alternativnih metodah zdravljenja	18
Tabela 7: Poznavanje posamezne alternativne metode zdravljenja (po mnenju anketirancev).....	18
Tabela 8: Opisna statistika skupnega števila poznanih metod po mnenju anketirancev	19
Tabela 9: Obisk alternativnega praktika ali zdravilca	19
Tabela 10: Metode alternativnega zdravljenja, ki so jih anketiranci preizkusili	20
Tabela 11: Število metod, ki so jih preizkusili študenti.....	21
Tabela 12: Učinkovitost zdravljenja	21
Tabela 13: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na spol.....	22
Tabela 14: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja (posamezne postavke)	23
Tabela 15: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na obisk zdravilca.....	24
Tabela 16: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na življenjsko okolje	25
Tabela 17: Starost anketirancev (2 skupini)	25
Tabela 18: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na starost	25
Tabela 19: Število poznanih metod zdravljenja glede na spol	26
Tabela 20: Število poznanih metod zdravljenja glede na obisk zdravilca	27
Tabela 21: Število poznanih metod zdravljenja glede na življenjsko okolje.....	27
Tabela 22: Število poznanih metod zdravljenja glede na starost.....	28
Tabela 23: Povezava med skupnim poznavanjem dejstev o alternativnih metodah zdravljenja in številom poznanih metod	28
Tabela 24: Obisk zdravilca glede na spol (Hi-kvadrat test)	29
Tabela 25: Obisk zdravilca glede na življenjsko okolje (Hi-kvadrat test).....	29

Tabela 26: Obisk zdravilca glede na starost (Hi-kvadrat test).....	30
Tabela 27: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na spol (Hi-kvadrat test)	30
Tabela 28: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na življenjsko okolje (Hi- kvadrat test)	31
Tabela 29: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na starost (Hi-kvadrat test)	32

SEZNAM KRAJŠAV

FZAB	Fakulteta za zdravstvo Angele Boškin
KAM	Komplementarne in alternativne metode zdravljenja
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
WHO	World Health Organization
ZZdrav	Zakon o zdravilstvu
ZIMS	Slovensko združenje za integrativno medicino
SVZ	Svetovna zdravstvena organizacija

1 UVOD

Globalizacija je proces večanja gospodarske, politične, finančne, kulturne in informacijske povezanosti ter medsebojne odvisnosti držav, regij in celin (Krantić, 2014). V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) je globalizacija definirana kot proces, v katerem se svet spreminja, povezuje v gospodarsko in informacijsko enovito celoto (Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), 2014). Globalizacija je prispevala k izboljšanju zdravja med drugim tudi s širjenjem novega znanja o zagotavljanju in ohranjanju zdravja, dostopnimi zdravstvenimi tehnologijami in implementacijo človekovih pravic na heterogena področja vsakodnevnega življenja (Labonté, 2015). Gospodarsko povezovanje ter liberalizacija trgovine in naložb sta značilnosti sodobne globalizacije in sta povzročila nove globalne dobavne verige, ki ustvarjajo tudi priložnosti in tveganja za zdravstvo in zdravje. Procesi globalizacije vplivajo na zdravje na več družbenih poteh: od zdravstvenih sistemov in reform financiranja do migracijskih tokov in notranjega razseljevanja; prek trgovinskih in naložbenih pogodb, fleksibilizacije trga dela in širjenja nezdravega blaga ali z uporabo pogodb o človekovih pravicah in varstvu okolja ter s krepitvijo prizadevanj zdravstvene diplomacije za ustvarjanje pravičnejših in trajnostnih globalnih rezultatov na področju zdravstva (Labonté, 2018). Vse omenjeno – nove metode obravnav, prenos znanja, kulturnih praks, percepcija zdravja itd. – vpliva na razvoj zdravstvenega področja in mu daje nove možnosti in priložnosti, ki so lahko dobre ali manj dobre. Tudi razvoj področja komplementarnega in alternativnega zdravljenja je tesno povezan s procesom globalizacije (Shim, 2015). Zaradi globalne komunikacije in odprtosti spleta pa se vse več ljudi zaveda, da obstajajo alternative tradicionalnim zdravilom in tradicionalnemu zdravljenju (Bancs Wellness, 2017).

Zanimanje za komplementarno in alternativno medicino se je v zadnjem desetletju povečalo in odnos širše javnosti je večinoma pozitiven. V strokovnih krogih ostaja razprava o klinični učinkovitosti teh terapij in povzroča spore med številnimi zdravstvenimi delavci. Klasična zahodna medicina je doživela intenzivno širitev znanstvenih spoznanj in tehnologije, v sodobnem času pa narašča tudi zanimanje za komplementarne in alternativne načine zdravljenja (Frass, et al., 2012). Integracija komplementarnih terapij z biomedicinskimi terapijami je naraščajoči trend v zdravstvu,

saj se povečuje znanstvena podlaga za uporabo številnih komplementarnih terapij. Z naraščajočim številom starostnikov in s povečevanjem števila oseb s kroničnimi obolenji različne prakse, ki se lahko uporabljajo za obvladovanje simptomov in izboljšanje kakovosti življenja, postajajo zelo privlačne (Snyder & Lindquist, 2018). V teh procesih imajo izjemno pomembno vlogo medicinske sestre. Te so že dolgo vodilne pri ustvarjanju optimalnih zdravih okolij. Florence Nightingale, na primer, utemeljiteljica sodobne zdravstvene nege, je opisala vlogo medicinske sestre kot pomočnice pacientu, da doseže najboljše možno stanje, da lahko narava aktivno deluje in pride do samozdravljenja. Pisala je o pomenu naravne svetlobe, svežega zraka, zmanjševanja hrupa in obvladovanja okužb, pa tudi o duhovnosti, prisotnosti in skrbi. Njena filozofija je utelešala, da imamo ljudje prirojeno sposobnost zdravljenja in kot medicinske sestre ustvarjajo stanja, ki podpirajo zdravljenje v človeku (Kreitzer & Zborowsky, 2018).

Glede na to, da živimo v času globalnih družb in da je tudi razvoj področja komplementarnega in alternativnega zdravljenja tesno povezan s procesom globalizacije, je bil namen diplomskega dela ugotoviti uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege. Literatura kaže, da študenti zdravstvene nege in medicinske sestre izkazujejo pozitiven odnos do alternativnih metod zdravljenja, zato bodo ugotovitve naše raziskave prispevale k obstoječemu znanju.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 ALTERNATIVNO IN KOMPLEMENTARNO ZDRAVLJENJE

Najbolj znana moderna definicija zdravja je definicija, ki jo je sprejela Svetovna zdravstvena organizacija/World Health Organization (SZO/WHO) leta 1948: »Zdravje je stanje popolnega telesnega, duševnega in socialnega blagostanja in ne le odsotnost bolezni ali hibe.« Ta definicija ponazarja tako neločljivost kot tudi soodvisnost človekove pravice do zdravja, ki pomeni poučenost, avtonomnost, dostop do informacij ter sodelovanje pri ohranjanju zdravja posameznika kot dela osnovnih človekovih pravic, med katere uvrščamo družbene, socialne, kulturne, ekonomske in politične pravice (Nordovist, 2015).

Izraz komplementarno in alternativno zdravljenje obsega različne tehnike zdravljenja, katerih učinki niso znanstveno dokazani, ker njihovega delovanja ni možno znanstveno razložiti in ne morejo biti del zahodne medicine ter zdravstveno negovalne oskrbe (Buchan, et al., 2012). Alternativno in komplementarno zdravljenje najpogosteje sestavljajo: zdravljenje z rastlinami, dietetika, dietoterapija, homeopatija, akupunktura, kiropraktika, masaža, biofeedback, joga, tehnike za zmanjševanje stresa, tradicionalna kitajska medicina. Alternativno in komplementarno zdravljenje predstavlja zdravljenje celotne osebe (Zildžić, et al., 2017). Nacionalni center za komplementarno in alternativno medicino jasno definira komplementarno zdravljenje, ki ga lahko uporabljamo kot dopolnilo konvencionalnemu. Alternativno zdravljenje pa je opredeljeno kot zdravljenje namesto konvencionalnega zdravljenja: pacient se v okviru uradnega zahodnega, tj. konvencionalnega zdravljenja, ne more zdraviti z alternativnimi metodami (NCCAM, 2008, cited in Bobnar, 2014, p. 57).

Mnogokrat sta pojma komplementarna medicina in alternativna medicina pomešana ali napačno uporabljena, saj se lahko obe medicini uporabljata skupaj pod imenom komplementarna in alternativna medicina (KAM). Poleg tega ni lahko ločiti, katere metode dela spadajo v komplementarno in katere v alternativno zdravljenje. Dejansko pa med njima obstaja bistvena razlika, saj se komplementarno zdravljenje uporablja skupaj

s konvencionalnim, zato se je priporočljivo o njegovi uporabi prej posvetovati z izbranim zdravnikom ali ga o nameri vsaj seznaniti (Cancer Research UK, 2016).

Alternativno zdravljenje je rastoči trend v svetu, ker je cenejše, dostopnejše in manj agresivno od konvencionalnega zdravljenja, ki poleg sintetičnih preparatov vključuje tudi kirurške posege in kemoterapijo (Dohranović, et al., 2012). Različni sistemi zdravstvenega varstva so zato na različne načine organizirali soobstoj konvencionalnega in komplementarnega zdravljenja (Shim, 2015).

Glavna razlika med tradicionalno in alternativno medicino je pristop k zdravljenju. Medtem ko tradicionalna medicina zdravi simptome in težave na določenem področju, se alternativna medicina osredotoča na vzrok in preprečevanje, splošno zdravje in na netradicionalna, pogosto naravna zdravljenja (Bancs Wellness, 2017).

Zveza med uradno medicino in zdravljenjem z alternativnimi metodami je večplastna, lahko celo kontradiktorna. Področje delovanje je nedorečeno in sledenje vpliva tako na stroko kot na uporabnike (Čebren Lipovec, 2015).

Ljudje niso zgolj predmeti zdravljenja, ampak so posamezniki, ki aktivno izbirajo in soglašajo s specifičnimi oblikami obravnave ter postajajo vedno aktivnejši pri ohranjanju svojega zdravja. Pri tem se osredotočajo na kakovost informacij in komunikacijo z zdravstvenimi delavci (Sočan, 2013). Zdravje postaja vedno pomembnejša vrednota za vse starostne skupine, od otrok do starejših. Poleg tega je govor o zdravju, zdravem načinu življenja, zdravi prehrani, telesni aktivnosti prevladujoč tako v javnem kot v zasebnem okolju. Sodobna teorija javnega zdravja temelji na partnerskem odnosu med pacientom in zdravstvenim sistemom, v katerem je pacient soodgovoren za lastno zdravje. Zdravje je vse bolj dojet kot rezultat posameznikove skrbi in vedenja, medtem ko se bolezni lahko izognemo in so v veliki meri odvisne od posameznikovega vedenja. Zdravljenje se razume tudi kot proces samozdravljenja, v katerega se mora pacient aktivno in zavestno vključiti (Pahor & Kavčič, 2018). S takšnim razumevanjem zdravljenja se alternativni pristopi k zdravljenju pogosto bolje ujemajo kot konvencionalni modeli. Zato lahko alternativne oblike zdravljenja predstavljajo izzive za uradno ali znanstveno medicino, ki mora premisliti o svojem modelu zdravljenja in nadaljnjem razvoju (Jelenc, 2011).

National Center for Complementary and Integrative Health (NCCIH) podaja spodnjo klasifikacijo alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja:

1. biološko zasnovane metode: zelišča, terapevtska živila in diete;
2. manipulativne in telesne metode: masaža, kiropraktika in osteopatija;
3. psihosomatske metode ali um-telo intervencije: meditacija, joga, biofeedback, hipnoza;
4. alternativne metode: homeopatija, naturopatija, tradicionalna kitajska medicina, ajurveda;
5. energetske terapije: reiki, bioenergetsko zdravljenje, terapevtski dotik, magnetna terapija (Nuffer, 2019).

Nadalje bomo nanizali zdravilske sisteme in metode, ki so opredeljeni v slovenskem Zakonu o zdravilstvu (2007) in Pravilniku o opredelitvi zdravilskih sistemov in zdravilskih metod, ki se uvajajo v zdravilsko dejavnost (2011). Zdravilstvo je opredeljeno kot: »... dejavnost, ki jo opravljajo zdravitelji z namenom izboljšati zdravje uporabnika storitev. Zdravilska dejavnost obsega ukrepe in aktivnosti, temelječe na zdravilskih sistemih in zdravilskih metodah, in se izvaja na način, ki ne škoduje zdravju.« (Slovenska poslovna točka (SPOT, n. d.)

Tradicionalno kitajsko zdravilstvo, ajurveda – tradicionalno indijsko zdravilstvo, homeopatija, unani-perzijsko tradicionalno zdravilstvo, tradicionalno tibetansko zdravilstvo, antropozofija in osteopatija so **zdravilski sistemi**.

Znotraj teh sistemov lahko **zdravilske metode** razvrstimo v štiri skupine:

1. metode interakcije med umom in telesom (biosinergija, cvetna terapija, či gong, joga terapija kot zdravilska metoda, zvočna terapija, šamanizem, multidimenzionalna terapija);
2. biološko osnovane metode (dietoterapija, fizioterapija, postenje, knajpanje oz. Kneippova terapija);
3. manipulativne in telesne metode (akupresura, akupunkturna masaža po Penzeli, aurikuloterapija, ajurvedska masaža, Bownova terapija, Butejkova metoda zdravljenja, elektroakupunktura po dr. R. Vollu, kiropraktika, kraniosakralna terapija, manualna terapija, marma terapija, metoda Voll,

refleksoterapija, Rolfova metoda strukturne integracije, shiatsu terapija, su jok terapija, tui-na masaža, vakuumska terapija);

4. energijske metode (bioenergoterapija, bioresonančna terapija, prana terapija, radiestezijska, reiki, infopatijska).

2.1.1 Alternativne in komplementarne metode zdravljenja v Sloveniji in v svetu

Za dejavnost alternativnega zdravljenja se uporablja več različnih izrazov s podobnim ali enakim pomenom. V slovenski zakonodaji pa se uporablja izraz zdravilstvo (Kreft, 2015).

Zakon o zdravilstvu (ZZdrav), ki je bil objavljen v Uradnem listu št. 49 z dne 16. 10. 2007, navaja, da je zdravilec dolžan izvajati zdravilsko dejavnost s skrbnostjo dobrega strokovnjaka in s svojim ravnanjem oziroma opustitvijo ravnanja ne sme poslabšati zdravja uporabnika storitev. V nadaljevanju pa opredeljujejo tudi dogovore med zdravilci in zavarovalnicami v primeru škode, ki bi se lahko dogodila med izvajanjem zdravljenja (Zakon o zdravilstvu (ZZdrav), 2007).

Mnoge raziskave po svetu dokazujejo, da so alternativne in komplementarne metode zdravljenja med ljudmi razširjene in jih uporabljajo kot dopolnilno strategijo konvencionalnemu zdravljenju bolezni. Podatke teh študij so Ule in sodelavci (2014) primerjali iz raziskav: Ule & Tivadar (1998), Britten (2008), Hafner-Fink, et al. (2011). Celje se ponaša s prvo Hišo integrativne medicine v Sloveniji; v sklopu te ustanove najdemo tradicionalno medicino, manualne tehnike, magnetno in resonančno terapijo itd. (Grušovnik, 2013). Slovensko združenje za integrativno medicino (ZIMS) namreč svoja prizadevanja usmerja v združevanje uradne in komplementarne medicine (Vovk, 2013). Nekateri zdravniki za zdravljenje uporabljajo postopke in tehnologije uradne medicine, medtem ko drugi izbirajo alternativne metode. Obstajajo tudi tisti, ki združujejo oba pristopa z namenom izboljšanja in povrnitve zdravja svojih pacientov (Bancs Wellness, 2017). Čebren Lipovec (2014) ugotavlja naglo povečanje uporabnikov alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja tudi v Sloveniji. V Sloveniji naj bi bilo uporabnikov med 40 in 70 %. Podatki so bili dobjeni na podlagi različnih virov oziroma izsledkov raziskav v različnih obdobjih: Leskovšek & Premik (2001), Cvetko (2011), Knavs (2007),

Živec-Kalan, et al. (2008); Avsec (2012) in Ule (2003). Ivetić in sodelavci (2013) so ugotovili nekoliko drugačno stanje – da je med polnoletnimi prebivalci Slovenije alternativno zdravljenje prisotno v 9 %, če se ne upoštevajo zeliščarstvo, zdravljenje z rastlinskimi pripravki in čaji ter akupunkturo. Ugotovili so, da zdravilcu zaupa 11 % populacije, homeopatu pa skoraj 17 %. Voščun (2017) ugotavlja, da je uporaba alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja majhna tudi med pacienti z internističnimi boleznimi. Rozman (2014) je raziskovala poznavanje in uporabo alternativnih in komplementarnih oblik zdravljenja s ciljem pridobiti podatke za nadaljnjo tržno korist ob uporabi navedenih oblik zdravljenja. Ugotavlja, da je od 220 anketiranih ena tretjina poznala alternativne in komplementarne metode zdravljenja, vendar še nikoli niso obiskali zdravilca oz. metod uporabili v praksi.

V Združenih državah Amerike, Kanadi in Veliki Britaniji je vsaj enkrat v življenju več kot četrtina prebivalstva uporabila alternativne in komplementarne storitve, delež naraste (30–40 %), če vključijo še alternativne in komplementarne izdelke (Ule, et al., 2014). Kreft (2016) navaja izsledke ameriške raziskave, ki ugotavlja, da se v ZDA k zdravilstvu obrača 36 % odraslih. Druga raziskava je ugotovila, da je v obdobju enega leta alternativno medicino uporabilo 36 % Američanov, 10 % DANCEV, 33 % Fincev, 49 % Avstralcev in 15 % prebivalcev Kanade (Kreft, 2016). Tudi Kemppainen in sodelavci (2018) navajajo razlike med državami pri uporabi alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja – na Madžarskem te metode uporablja 10 % populacije, v Nemčiji pa okrog 40 %. V primerjavi z zdravimi osebami je bila uporaba alternativnih in komplementarnih metod dva- do štirikrat večja pri tistih z zdravstvenimi težavami. Bolečine v hrbtu ali vratu so bile povezane z uporabo vseh vrst alternativnih in komplementarnih metod, medtem ko je bila depresija povezana le z uporabo terapij duha in telesa. Osebe, ki jim je bilo težko diagnosticirati zdravstveno stanje, so bile bolj nagnjene k uporabi alternativnih in komplementarnih metod, uporaba je bila pogostejša pri ženskah in tistih z visoko izobrazbo (Kemppainen, et al., 2018).

Strategija WHO za tradicionalno medicino 2014–2023 je bila razvita in uvedena kot odgovor na resolucijo SVZ o tradicionalni medicini. Cilj strategije je podpreti države

članice pri razvoju proaktivnih politik in izvajanju akcijskih načrtov, ki bodo okrepili vlogo tradicionalnega zdravljenja pri ohranjanju zdravja prebivalstva.

Posodobljena strategija za obdobje 2014–2023, ki obravnava izzive, se odziva na potrebe, ki so jih opredelile države članice, in nadgrajuje delo, opravljeno v okviru strategije tradicionalne medicine WHO: 2002–2005. Posodobljena strategija namenja več pozornosti kot njena predhodnica pri dajanju prednosti zdravstvenim storitvam in sistemom, vključno z izdelki, praksami in izvajalci tradicionalnega in komplementarnega zdravljenja (World health organization (WHO), 2019).

Strateški cilji so:

- z ustreznimi nacionalnimi politikami zgraditi bazo znanja za aktivno upravljanje tradicionalnega in komplementarnega zdravljenja;
- okrepiti zagotavljanje kakovosti, varnosti, pravilno uporabo in učinkovitost tradicionalnega in komplementarnega zdravljenja z zakonsko ureditvijo izdelkov, praks in izvajalcev;
- spodbujati univerzalno zdravstveno pokritost z vključevanjem storitev tradicionalnega in komplementarnega zdravljenja (WHO, 2019).

2.2 ODNOS ZDRAVSTVENIH DELAVCEV IN ŠTUDENTOV ZDRAVSTVENE NEGE DO ALTERNATIVNIH IN KOMPLEMENTARNIH METOD ZDRAVLJENJA

Razumevanje, odnos in pristop zdravstvenih delavcev do alternativnih metod zdravljenja igrajo pomembno vlogo pri izboljšanju zdravja, preprečevanju bolezni in podpori zdravljenju (Hall & Jolly, 2014). Uporaba komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja med pacienti je pogosta. Veliko pacientov za nasvet in mnenje o komplementarnih in alternativnih metodah zdravljenja vpraša zdravstvene delavce in zato je pomembno, da medicinske sestre komplementarne in alternativne metode zdravljenja poznajo. Komplementarne in alternativne metode zdravljenja postajajo vsako leto bolj priljubljene. S pravnimi nasveti in odprtim pristopom o uporabi komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja lahko varno in učinkovito dopolnujemo tradicionalno

medicino (Buchan, et al., 2012). V diplomskem delu je Lang (2012) ugotovil, da imajo medicinske sestre pozitiven odnos do alternativnih metod zdravljenja. V raziskavi je 90 % anketiranih medicinskih sester sprejelo alternativne metode zdravljenja, pri čemer je 60 % anketiranih menilo, da bi se uradne in alternativne metode zdravljenja morale dopolnjevati. Bauman (2013) pa je v svojem diplomskem delu ugotovila, da bi se kar 71 % medicinskih sester odločilo za izobraževanje glede komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja za svetovanje pacientom. V isti raziskavi pa je le 22 % medicinskih sester v svojem poklicu svetovalo pacientu, naj svoje zdravje poskusijo izboljšati z alternativnimi metodami zdravljenja. Ostalih 78 % na to temo pacientu ne svetujejo. Kocjančič (2016) pa je v svojem diplomskem delu ugotovila, da se medicinske sestre zanimajo za funkcionalna izobraževanja o alternativnih in konvencionalnih metodah zdravljenja za izvajalce zdravstvene nege. Takšen začetek izobraževanja bi lahko olajšal in bolj približal alternativne in konvencionalne metode zdravljenja zdravstveni negi, vendar je potrebno izobraževati vse zdravstvene delavce v zdravstvenem sistemu zaradi boljše varnosti pacienta. Kot zagovorniki dela za dobro počutje pacientov morajo medicinske sestre razumeti naravo vseh terapij, ki so jim podvrženi njihovi pacienti. Medicinske sestre morajo razumeti, kako te terapije vplivajo na pacienta, in imeti možnost dostopa najnovejših virov in strokovne literature, da pacienti varno uporabljajo komplementarne in alternativne metode zdravljenja (Chang & Chang, 2015).

Zanimivo je pogledati tudi odnos študentov zdravstvene nege do alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja. Bobnar (2014) je izvedel raziskavo pri študentih programa Zdravstvena nega na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani, rezultati pa kažejo na pozitiven odnos do alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja, menijo celo, da bi se morale vključiti v učni načrt. Podobno ugotovitev pa sta opazili tudi Zupančič in Kropce (2022) v svoji raziskavi med študenti zdravstvene fakultete. Njuna anketa je pokazala primanjkljaj znanja s področja komplementarnega zdravljenja na ravni Slovenije in slabšo kritičnost študentov glede ocene lastnega znanja. Raziskave tudi navajajo, da se študenti zdravstvene nege poslužujejo alternativnih metod zdravljenja (Camurdan & Gil, 2013). Walker in sodelavci (2017) so raziskovali študente kiropraktike in zdravstvene nege. Ti študenti predstavljajo prihodnjo generacijo dveh skupin zdravstvenih poklicev. Cilj raziskave je bil raziskati znanje, stališča in prepričanja

študentov o alternativnih in komplementarnih metodah. Ugotovili so pozitiven odnos pri obeh skupinah študentov. Dejavniki, ki so najbolj vplivali na oblikovanje odnosa in prepričanja študentov o alternativnih in komplementarnih metodah, so bili osebne izkušnje in vpliv zunanjih vrstnikov. Druga raziskava ugotavlja, da študenti zdravstvene nege kljub slabšemu poznavanju alternativnih in komplementarnih metod pozitivno dojemajo te oblike zdravljenja. Poleg tega so študenti poročali o zanimanju za nadaljnje učenje ter podprli integracijo vsebin v obstoječe učne načrte. Množični mediji in internet so bili namreč glavni viri, prek katerih so študenti dostopali do informacij (Zhao, et al., 2022).

Glede na zgornje ugotovitve o stanju uporabe alternativnih in komplementarnih metod v procesu zdravljenja je naše diplomsko delo usmerjeno v pridobitev informacij o uporabi alternativnih metod v procesu zdravljenja med študenti zdravstvene nege na Fakulteti za zdravstvo Angele Boškin. Ker se alternativne in komplementarne metode v praksi uporabljajo pogosto, bi bilo koristno, da so metode in učinki uporabe v procesu zdravljenja strokovno pojasnjene in vključene v izobraževalni proces zdravstvenih delavcev (Pirincci, et al., 2018).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA

Namen diplomskega dela je ugotoviti uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege.

Cilji diplomskega dela so:

- Cilj 1: Ugotoviti poznavanje alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege.
- Cilj 2: Ugotoviti uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege.
- Cilj 3: Ugotoviti obstoj razlik med izbiro alternativnih metod zdravljenja glede na sociodemografske značilnosti anketirancev.

3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Skladno s cilji smo si postavili tri raziskovalna vprašanja:

- RV1: Kakšno je poznavanje alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege?
- RV2: Kakšna je uporaba alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege?
- RV3: Kakšna je razlika med izbiro alternativnih metod zdravljenja glede na sociodemografske (spol, starost, bivanjsko okolje) značilnosti anketirancev?

3.3 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

Raziskava je temeljila na kvantitativni metodi empiričnega raziskovanja z anketno metodologijo. Za teoretični del pa smo pregledali domačo in tujo literaturo.

3.3.1 Metode in tehnike zbiranja podatkov

V diplomskem delu smo uporabili deskriptivno metodo dela s pregledom strokovne in znanstvene literature. Teoretični del smo oblikovali na podlagi strokovne in znanstvene literature, ki je dostopna v spletnih knjižicah in knjižnici Fakultete za zdravstvo Angele Boškin. Uporabili smo podatkovne baze: Obzornik zdravstvene nege, CINAHL, PubMed, Proquest, Science direct in COBISS ter spletni brskalnik Google učenjak. Ključne besede, po katerih smo iskali literaturo v slovenskem jeziku, so »globalizacija zdravja«, »alternativna medicina«, »homeopatija«, »alternativno zdravljenje«, »komplementarno zdravljenje«, »zdravstvena nega in alternativno ter komplementarno zdravljenje«, »študenti zdravstvene nege in alternativno ter komplementarno zdravljenje«; v angleškem jeziku »globalization«, »alternative medicine«, »homeopathy«, »complementary medicine«, »nursing and alternative and complementary medicine«, »nursing students and alternative and complementary medicine«; v hrvaškem jeziku »alternativna medicina«, »komplementarna medicina«, in »homeopatija«. V različnih besednih zvezah smo uporabili Boolov operater AND. Uporabili smo omejitvene kriterije, s katerimi smo zožili izbor pridobljenih podatkov, in sicer: celotno besedilo člankov, obdobje od 2012 do 2023 ter slovenski, angleški in hrvaški jezik. Uporabili smo tudi 5 enot literature iz leta 2011, saj je literatura pomembna za naše diplomsko delo.

Empirični del je temeljil na deskriptivni metodi kvantitativnega raziskovanja, podatki so zbrani s pomočjo strukturirane spletne anonimne ankete, s katero smo poskušali ugotoviti uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege. V raziskavo smo vključili študente zdravstvene nege Fakultete za zdravstvo Angele Boškin. Zbrane podatke smo kvantitativno obdelali. Vprašalnik je bil sestavljen in razposlan prek spletne aplikacije 1KA.

3.3.2 Opis merskega instrumenta

Za izvedbo raziskave smo uporabili spletni vprašalnik. Vsem sodelujočim študentom je bila zagotovljena popolna anonimnost, sodelovanje pri reševanju ankete pa je bilo prostovoljno. Zbrani podatki so bili uporabljeni izključno za potrebe izdelave

diplomskega dela. Vprašalnik je bil oblikovan na podlagi literature o uporabi alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege ter znanja, ki ga imajo študenti zdravstvene nege o alternativnih metodah zdravljenja (Bauman, 2013; Camurdan & Gil, 2013; Bobnar, 2014; Hall & Jolly, 2014; Zildžić, et al., 2017; Pirincci, et al., 2018; Nuffer, 2019).

Vprašalnik je sestavljen iz treh sklopov. Prvi sklop vsebuje štiri vprašanja o demografskih podatkih anketiranca (spolu, starosti, letniku študija ter bivanjskem okolju). Z drugim sklopom vprašanj bomo pridobili podatke o poznavanju in znanju študentov o alternativnih metodah zdravljenja. Sklop je sestavljen iz petih vprašanj zaprtega tipa, kjer anketiranci obkrožijo odgovore, ki za njih držijo. Pri nekaterih vprašanjih lahko izberejo več odgovorov. Tudi tretji sklop vprašalnika je sestavljen iz petih vprašanj. Vprašanja se vežejo na uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti. Štiri vprašanja v tretjem sklopu so zaprtega tipa in se študenti odločijo za odgovor DA ali NE, eno vprašanje pa je odprtega tipa.

Zanesljivost vprašalnika smo preverili s koeficientom Cronbach alfa. Naše izhodišče je Cencič (2009), ki navaja, da je Cronbachov koeficient alfa zanesljiv, če je pridobljena vrednost čim bližja številu 1.

3.3.3 Opis vzorca

Raziskavo smo izvedli med študenti študijskega programa Zdravstvena nega na Fakulteti za zdravstvo Angele Boškin (FZAB). Vzorec je vključeval redne in izredne študente dodiplomskega študija zdravstvene nege, ki so bili v prvem, drugem ali tretjem letniku študija.

Vzorec je zajemal $N = 89$ študentov, ki so v celoti izpolnili vprašalnik. Nekaj več kot polovica študentov je bila ženskega spola ($N = 53$; 59,6 %), nekaj manj kot polovica pa moškega spola ($N = 36$; 40,4 %). Večina, in sicer skoraj polovica študentov, je v tretjem letniku ($N = 41$; 46,1 %), nekaj manj kot tretjina jih obiskuje drugi letnik ($N = 26$; 29,2 %), približno četrtnina pa prvi letnik ($N = 22$; 24,7 %). Nekaj manj kot polovica

anketirancev je iz podeželskega okolja (N = 40; 44,9 %), nekaj več kot polovica pa iz mestnega okolja (N = 49; 55,1 %) (tabela 1).

Tabela 1: Demografski podatki

Demografski podatki	Odgovor	N	%
Spol	Ženska	53	59,6
	Moški	36	40,4
	Skupaj	89	100,0
Letnik študija	1. letnik	22	24,7
	2. letnik	26	29,2
	3. letnik	41	46,1
	Skupaj	89	100,0
Življenjsko okolje	Podeželje	40	44,9
	Mesto	49	55,1
	Skupaj	89	100,0

Legenda: N = število odgovorov, % = odstotni delež

Starost smo zbrali v številski obliki (tabela 2). Minimalna starost anketirancev je bila 19 let, maksimalna 27 let. Povprečna starost je bila 22,48 leta; SD = 2,057 leta (tabela 2).

Tabela 2: Starost anketirancev

Spremenljivka	N	Min	Max	M	SD
Starost (leta)	89	19	27	22,48	2,057

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; Min = minimalna vrednost; Max = maksimalna vrednost

3.3.4 Opis poteka raziskave in obdelave podatkov

Vprašalnik smo po odobritvi dispozicije na Komisiji za diplomska in podiplomska zaključna dela Fakultete za zdravstvo Angele Boškin ter po odobritvi raziskave s strani Komisije za znanstveno-raziskovalno in razvojno dejavnost poslali študentom Fakultete za zdravstvo Angele Boškin preko e-pošte. Po pridobitvi izpolnjenih vprašalnikov smo zbrane podatke analizirali.

Statistično obdelavo zbranih podatkov smo kvantitativno izvedli s programskim orodjem SPSS 20.0 for Windows, Version 20.0 (IBM Corp., New York). Uporabili smo statistično metodo opisne ali deskriptivne statistike, in sicer smo prikazali: frekvence (N), pripadajoče odstotke(%), minimum (Min) in maksimum (Max), povprečne vrednosti (M) in standardne odklone (SD). Rezultate smo podali v obliki tabel.

S pomočjo Levenovega testa smo preverjali homogenost varianc dveh neodvisnih skupin in izbrali ustrezno različico t-testa. Za primerjavo povprečij preučevanih spremenljivk glede na spol smo na podlagi normalnosti spremenljivk uporabili parametričen t-test za dva neodvisna vzorca. Za iskanje statistično značilnih povezav med preučevanimi spremenljivkami smo uporabili parametrični Pearsonov korelacijski test. Za preverjanje statistično značilnih razlik v porazdelitvah odgovorov skupin anketirancev smo uporabili parametrični Pearsonov Hi-kvadrat test.

Upoštevali smo stopnjo značilnosti pri vrednosti $\alpha = 0,05$. Če je bila vrednost statistične značilnosti $p < 0,05$, smo zaključili, da statistično značilne razlike povprečij/statistično značilne povezave obstajajo pri stopnji tveganja 5 %.

3.4 REZULTATI

3.4.1 Poznavanje alternativnih metod zdravljenja

Anketirance smo najprej vprašali, ali poznajo pojem »alternativne metode zdravljenja«. Ugotovimo, da vsi anketiranci poznajo pojem »alternativne metode zdravljenja« (N = 89; 100,0 %) (to nam potrjuje tudi odgovor na naslednje vprašanje, pri katerem je vseh 89 anketirancev označilo, da poznajo vsaj eno izmed naštetih metod) (tabela 3).

Tabela 3: Poznavanje pojma »alternativne metode zdravljenja«

Vprašanja	Odgovor	N	%
Ali poznate pojem »alternativne metode zdravljenja«?	Da	89	100,0
	Ne	0	0,0
	Skupaj	89	100,0

Legenda: N = število odgovorov, % = odstotni delež

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšno je dejansko poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja.

Anketirance smo vprašali, kaj predstavlja pojem alternativne metode zdravljenja in za koga menijo, da je primerna alternativna oblika zdravljenja (6 trditev). Trditve so bile zastavljene tako, da odgovor »Da« predstavlja pravilen odgovor (1 točka), odgovor »Ne« pa nepravilen odgovor (0 točk).

Frekvenčna tabela odgovorov je prikazana v tabeli 4. Ugotovimo, da je večina, in sicer skoraj tri četrtine anketirancev pravilno odgovorila, da pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja zdravljenje z naravnimi, nemedicinskimi postopki (N = 65; 73,0 %). Približno polovica anketirancev je pravilno odgovorila, da pojem alternativne metode zdravljenja prav tako predstavlja način zdravljenja, ki ga uradna medicina ne priznava (N = 47; 52,8 %). Nekoliko manj kot polovica anketirancev je pravilno odgovorila, da pojem alternativne metode zdravljenja prav tako predstavlja metode zdravljenja, ki se za krepitev zdravja in lajšanja simptomov bolezni uporabljajo ob uradni medicini (N = 43; 48,3 %) (tabela 4).

Pri primernosti alternativne oblike zdravljenja je nekaj več kot polovica anketirancev pravilno odgovorila, da je alternativna oblika zdravljenja primerna za osebe z večjimi ali manjšimi zdravstvenimi težavami/bolezni (N = 48; 53,9 %), nekaj več kot tretjina anketirancev pa je pravilno odgovorila, da je alternativna oblika zdravljenja primerna za osebe, ki so prebolele določeno bolezen (N = 37; 41,6 %). Več kot polovica anketirancev je pravilno odgovorila, da je alternativna oblika zdravljenja primerna za osebe, ki skrbijo za svoje zdravje in ga želijo ohraniti na visoki ravni (N = 37; 41,6 %) (tabela 4).

Tabela 4: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja

Vprašanje	Odgovori	Izbran odgovor	N	%
6. Pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja:	Zdravljenje z naravnimi, nemedicinskimi postopki	Ne (0 točk)	24	27,0
		Da (1 točka)	65	73,0
		Skupaj	89	100,0
	Način zdravljenja, ki ga uradna medicina ne priznava	Ne (0 točk)	42	47,2
		Da (1 točka)	47	52,8
		Skupaj	89	100,0
	Metode zdravljenja, ki se za krepitev zdravja in lajšanja simptomov bolezni uporabljajo ob uradni medicini	Ne (0 točk)	46	51,7
		Da (1 točka)	43	48,3
		Skupaj	89	100,0
7. Za koga menite, da je primerna alternativna oblika zdravljenja (obkrožite)?	Osebe z večjimi ali manjšimi zdravstvenimi težavami/bolezni	Ne (0 točk)	41	46,1
		Da (1 točka)	48	53,9
		Skupaj	89	100,0
	Osebe, ki so prebolele določeno bolezen	Ne (0 točk)	52	58,4
		Da (1 točka)	37	41,6
		Skupaj	89	100,0
	Osebe, ki skrbijo za svoje zdravje in ga želijo ohraniti na visoki ravni	Ne (0 točk)	31	34,8
		Da (1 točka)	58	65,2
		Skupaj	89	100,0

Legenda: N = število odgovorov, % = odstotni delež

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšno je skupno poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja. S tem namenom sestavimo točkovnik, tako da seštejemo vseh 6 odgovorov (*ukaz »SUM«*) pri vsakem izmed anketirancev (minimalno 0 točk, maksimalno 6 točk, srednja vrednost lestvice pa je 3 točke). Opisna statistika nove spremenljivke »skupno poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja« je prikazana v tabeli 5.

Minimalna dosežena vrednost je bila 0 točk (anketiranec je nepravilno odgovoril na vseh šest trditev), maksimalna pa 6 točk (anketiranec je pravilno odgovoril na vseh šest trditev). V povprečju so anketiranci dosegli zmerno dobro znanje ($M = 3,34$; $SD = 1,485$), saj se povprečno znanje nahaja blizu srednje vrednosti lestvice.

Zaključimo, da čeprav anketiranci po lastnem mnenju poznajo pojem »alternativne metode zdravljenja«, poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja na splošno ni niti dobro niti slabo (tabela 5).

Tabela 5: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja (skupno)

Spremenljivka	N	Min	Max	M	SD
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	89	0,0	6,0	3,34	1,485

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; Me = mediana;; SD = standardni odklon; Min = minimalna vrednost; Max = maksimalna vrednost

Anketirance smo zatem vprašali, kje so dobili informacije o alternativnih metodah zdravljenja, pri čemer je bilo možnih več odgovorov.

Rezultati so prikazani v tabeli 6. Ugotovimo, da je največji delež anketirancev odgovoril, da so informacije dobili na socialnih omrežjih ($N = 54$; 60,7 % vseh anketirancev), sledijo prijatelji/sodelavci/znanci ($N = 49$; 55,1 % vseh anketirancev), televizija ($N = 33$; 37,1 % vseh anketirancev), časopisi in revije ($N = 25$; 28,1 % vseh anketirancev). Manjša deleža anketirancev sta informacije o alternativnih metodah zdravljenja dobila tudi v strokovni literaturi ($N = 22$; 24,7 % vseh anketirancev) in na radiu ($N = 16$; 18,0 % vseh anketirancev). Manjši delež anketirancev je informacije dobil drugod ($N = 12$; 13,5 %) (tabela 6).

Tabela 6: Informacije o alternativnih metodah zdravljenja

Vprašanje	Odgovor	N	% vseh (N = 89)
8. Kje ste dobili informacije o alternativnih metodah zdravljenja?	Časopisi/revije	25	28,1%
	Radio	16	18,0%
	Televizija	33	37,1%
	Socialna omrežja	54	60,7%
	Strokovna literatura	22	24,7%
	Prijatelji/sodelavci/znanci	49	55,1%
	Drugo	12	13,5%

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

Anketirance smo prav tako vprašali, katere metode alternativnega zdravljenja poznajo (po njihovem mnenju). Ugotovimo, da večina, in sicer skoraj tri četrtine anketirancev, pozna akupunkturo (N = 66; 74,2 % vseh anketirancev), prav tako je visok delež odgovorilo, da poznajo jogo (N = 55; 61,8 % vseh anketirancev), masažo (N = 58; 65,2 % vseh anketirancev), kiropraktiko (N = 54; 60,7 % vseh anketirancev), bioenergijo (N = 55,1 % vseh anketirancev), zeliščarstvo (N = 47; 52,8 % vseh anketirancev) in refleksoterapijo (N = 40; 44,9 % vseh anketirancev) (tabela 7). Preostali anketiranci so odgovorili, da poznajo tudi homeopatijo (N = 36; 40,4 % vseh anketirancev), aromaterapijo (N = 35; 39,3 % vseh anketirancev), hidroterapijo (N = 33; 37,1 % vseh anketirancev), ajurvedo (N = 12 13,5% vseh anketirancev), reiki (N = 24; 27,0 % vseh anketirancev), post (N = 19; 21,3 % vseh anketirancev) in hidroterapijo (N = 33; 37,1 % vseh anketirancev). Manjši delež anketirancev je odgovorilo, da poznajo tudi druge alternativne metode zdravljenja (N = 4; 4,5 % vseh anketirancev) (tabela 7).

Tabela 7: Poznavanje posamezne alternativne metode zdravljenja (po mnenju anketirancev)

Vprašanje	Odgovor	N	% vseh (N = 89)
9. Katere metode alternativnega zdravljenja poznate (možnih je več odgovorov)?	Homeopatija	36	40,4%
	Akupunktura	66	74,2%
	Bioenergija	49	55,1%
	Aromaterapija	35	39,3%
	Joga	55	61,8%
	Masaža	58	65,2%
	Refleksoterapija	40	44,9%
	Ajurveda	12	13,5%
	Reiki	24	27,0%
	Post	19	21,3%
	Hidroterapija	33	37,1%
	Kiropraktika	54	60,7%
	Zeliščarstvo	47	52,8%
Drugo	4	4,5%	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

V nadaljevanju nas je zanimalo, koliko od naštetih trinajstih metod (brez kategorije »druga«) poznajo anketiranci v povprečju (podobno kot pri skupnem poznavanju dejstev). Za vsako obkroženo metodo smo anketirancu prišteli vrednost 1. Nova spremenljivka je predstavljala seštevek vseh trinajstih spremenljivk (ukaz »SUM« v Excelu).

Opisna statistika nove spremenljivke »skupno število poznanih metod alternativnega zdravljenja« je prikazana v tabeli 8. Ugotovimo, da je najmanj eden od anketirancev poznal zgolj eno od metod (Min = 1), najmanj eden od anketirancev pa je poznal 12 od 13 metod (Max = 12). Povprečno število metod, ki so jih poznali anketiranci, je relativno visoko, in sicer je enako $M = 5,93$; $SD = 2,695$ (tabela 8).

Tabela 8: Opisna statistika skupnega števila poznanih metod po mnenju anketirancev

Spremenljivka	N	Min	Max	M	SD
Skupno število poznanih metod	89	1	12	5,93	2,695

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; Me = mediana;; SD = standardni odklon; Min = minimalna vrednost; Max = maksimalna vrednost

3.4.2 Obisk alternativnega praktika ali zdravilca

Zanimalo nas je tudi, ali so anketiranci kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca. Ugotovimo, da je večina, in sicer več kot polovica anketirancev, že kdaj obiskala alternativnega praktika ali zdravilca (N = 57; 64,0 %) (tabela 9).

Tabela 9: Obisk alternativnega praktika ali zdravilca

Vprašanje	Odgovor	N	%
Ali ste kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca?	Da	57	64,0
	Ne	32	36,0
	Skupaj	89	100,0

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

Zanimalo nas je, katero metodo alternativnega zdravljenja so preizkusili. Na dano vprašanje je odgovarjalo N = 57 anketirancev, ki so že obiskali zdravilca (kar pomeni, da so odgovorili, da so preizkusili vsaj eno od metod).

Ugotovimo, da je približno četrtnina anketirancev, ki so že obiskali zdravilca, preizkusila masažo (N = 15; 26,3 % vseh, ki so že obiskali zdravilca), podoben delež je preizkusil jogo (N = 14; 24,6 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca) oziroma akupunkturo (N = 13; 22,8 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca) (tabela 10).

Anketiranci so preizkusili tudi preostale metode (približno desetina anketirancev je preizkusila zeliščarstvo, homeopatijo, bioenergijo, kiropraktiko), medtem ko je zgolj manjši delež anketirancev preizkusil reiki (N = 3; 5,3 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca), hidroterapijo (N = 2; 3,5 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca), Bownovo terapijo (N = 1; 1,8 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca), aromaterapijo (N = 2; 3,5 % vseh anketirancev, ki so že obiskali zdravilca) (tabela 10).

Tabela 10: Metode alternativnega zdravljenja, ki so jih anketiranci preizkusili

Vprašanje	Odgovor	N	% tistih, ki so se že udeležili vsaj ene izmed metod (N = 57)	% vseh (N = 89)
Katero metodo alternativnega zdravljenja ste preizkusili? (več možnih odgovorov)	Masaža	15	26,3 %	16,85 %
	Joga	14	24,6 %	15,73 %
	Zeliščarstvo	6	10,5 %	6,74 %
	Akupunktura	13	22,8 %	14,61 %
	Reiki	3	5,3 %	3,37 %
	Homeopatija	6	10,5 %	6,74 %
	Bioenergija	7	12,3 %	7,87 %
	Kiropraktika	8	14,0 %	8,99 %
	Refleksoterapija	3	5,3 %	3,37 %
	Hidroterapija	2	3,5 %	2,25 %
	Bownova terapija	1	1,8 %	1,12 %
Aromaterapija	2	3,5 %	2,25 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

Izračunamo lahko tudi skupno število metod (od 12 naštetih metod), ki so jih preizkusili anketiranci (ukaz »SUM«). Opozorimo, da približno tretjina anketirancev ni preizkusila nobene od metod, zato jih ne upoštevamo pri analizi (tabela 11).

Ugotovimo, da je maksimum enak 4, kar pomeni, da so študentje, ki so že preizkusili kakšno od metod alternativnega zdravljenja, preizkusili največ 4 metode alternativnega zdravljenja. Večina študentov, ki so že preizkusili kakšno od metod alternativnega zdravljenja, je preizkusila 1 metodo (N = 41; 71,9 % vseh študentov, ki so že preizkusili

metodo alternativnega zdravljenja). To nam potrjuje tudi povprečje ($M = 1,40$; $SD = 0,728$) (tabela 11).

Tabela 11: Število metod, ki so jih preizkusili študenti

Spremenljivka	Odgovor	N	%	M	SD
Število metod, ki so jih preizkusili študenti	1 metoda	41	71,9	1,40	0,728
	2 metodi	10	17,5		
	3 metode	5	8,8		
	4 metode	1	1,8		
	Skupaj	57	100,0		

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon vrednost

Anketiranci so zatem opredelili tudi svoje mnenje o tem, ali je bilo zdravljenje učinkovito, ali bi se tudi v prihodnosti zdravili s to metodo ter ali bi na podlagi izkušenj z alternativnimi metodami zdravljenja ta način zdravljenja priporočili tudi drugim (tri dodatne trditve).

Na vprašanja je odgovarjalo zgolj $N = 57$ anketirancev, ki so že obiskali zdravnika, in sicer je več kot polovica anketirancev odgovorila, da je bilo zdravljenje po njihovem mnenju učinkovito ($N = 51$; 57,3 % študentov, ki so že preizkusili metodo alternativnega zdravljenja), prav tako je več kot polovica anketirancev odgovorila, da bi se z izbrano metodo še zdravili v prihodnosti ($N = 53$; 59,6 % študentov, ki so že preizkusili metodo alternativnega zdravljenja) in da bi na podlagi izkušenj z alternativnimi metodami zdravljenja ta način zdravljenja priporočili tudi drugim ($N = 53$; 59,6 % študentov, ki so že preizkusili metodo alternativnega zdravljenja) (tabela 12).

Tabela 12: Učinkovitost zdravljenja

Vprašanje	Odgovor	N	%
Ali je bilo zdravljenje učinkovito?	Da	51	57,3
	Ne	6	6,7
	Skupaj	57	64,0
Ali bi se še zdravili s to metodo?	Da	53	59,6
	Ne	4	4,5
	Skupaj	57	64,0
Ali bi na podlagi vaših izkušenj z alternativnimi metodami zdravljenja ta način zdravljenja priporočili tudi drugim?	Da	53	59,6
	Ne	4	4,5
	Skupaj	57	64,0

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

3.4.3 Poznavanje alternativnih metod zdravljenja glede na spol, obisk zdravilca in starost anketirancev

V nadaljevanju testiramo, ali se poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja razlikuje glede na sociodemografske dejavnike, in sicer spol, starost, okolje in obisk zdravilca. Najprej s pomočjo statističnega t-testa za dva neodvisna vzorca preverimo, ali se poznavanje alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na spol anketirancev.

Rezultati t-testa so prikazani v tabeli 13. Pogoji za izvedbo t-testa preverimo s pomočjo Levenovega testa, ki je bil prestan ($p > 0,05$). Ugotovimo, da ne zaznamo statistično značilnih razlik v povprečnih doseženih točkah pri poznavanju dejstev o alternativnih metodah zdravljenja ($p = 0,610 > 0,05$), in sicer so tako moški kot ženske dosegli podobno povprečno število točk znanja ($M = 3,42$; $SD = 1,460$ za ženske in $M = 3,25$; $SD = 1,538$ za moške) (tabela 13).

Tabela 13: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na spol

Spremenljivka	Spol	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	Ženska	53	3,42	1,460	0,311	0,579	0,512	0,610
	Moški	36	3,25	1,538				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

Dodatno preverimo tudi, ali pri katerem od posameznih dejstev o alternativnih metodah zdravljenja pride do statistično značilnih razlik v poznavanju alternativnih metod zdravljenja glede na spol anketirancev, in sicer s pomočjo križne tabele in statističnega Hi-kvadrat testa (tabela 14).

V tabeli 14 vidimo, da so ženske in moški dosegli podobne deleže pravih odgovorov iz poznavanja dejstev, da pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja zdravljenje z naravnimi, nemedicinskimi postopki, način zdravljenja, ki ga uradna medicina ne priznava oziroma metode zdravljenja, ki se za krepitev zdravja in lajšanja simptomov bolezni uporabljajo ob uradni medicini, kar nam za vse tri trditve potrjuje tudi Hi-kvadrat test, ki ni statistično značilen ($p > 0,05$).

Prav tako so ženske anketiranke in moški anketiranci dosegli podobne deleže pravilnih odgovorov iz poznavanja dejstev, da so alternativne metode zdravljenja namenjene za osebe z večjimi ali manjšimi zdravstvenimi težavami/bolezni, osebe, ki so prebolele določeno bolezen oziroma osebe, ki skrbijo za svoje zdravje in ga želijo ohraniti na visoki ravni, kar nam za vse tri trditve potrди tudi Hi-kvadrat test ($p > 0,05$) (tabela 14).

Tabela 14: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja (posamezne postavke)

Vprašanje	Odgovor	Statistika	Spol		Hi-kvadrat test
			Ženska	Moški	
6. Pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja <u>Zdravljenje z naravnimi nemedicinskimi postopki</u>	Ne (0 točk)	N	14	10	$\chi^2 = 0,020$; $p = 0,887$
		%	26,4 %	27,8 %	
	Da (1 točka)	N	39	26	
		%	73,6 %	72,2 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		
6. Pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja: <u>Način zdravljenja, ki ga uradna medicina ne priznava</u>	Ne (0 točk)	N	27	15	$\chi^2 = 0,740$; $p = 0,390$
		%	50,9 %	41,7 %	
	Da (1 točka)	N	26	21	
		%	49,1 %	58,3 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		
6. Pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja <u>Metode zdravljenja, ki se za krepitev zdravja in lajšanja simptomov boleznih uporabljajo ob uradni medicini</u>	Ne (0 točk)	N	24	22	$\chi^2 = 2,151$; $p = 0,142$
		%	45,3 %	61,1 %	
	Da (1 točka)	N	29	14	
		%	54,7 %	38,9 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		
7. Za koga menite, da je primerna alternativna oblika zdravljenja? <u>Osebe z večjimi ali manjšimi zdravstvenimi težavami/bolezni</u>	Ne (0 točk)	N	23	18	$\chi^2 = 0,376$; $p = 0,540$
		%	43,4 %	50,0 %	
	Da (1 točka)	N	30	18	
		%	56,6 %	50,0 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		
7. Za koga menite, da je primerna alternativna oblika zdravljenja? <u>Osebe, ki so prebolele določeno bolezen</u>	Ne (0 točk)	N	32	20	$\chi^2 = 0,205$; $p = 0,651$
		%	60,4 %	55,6 %	
	Da (1 točka)	n	21	16	
		%	39,6 %	44,4 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		
7. Za koga menite, da je primerna alternativna oblika zdravljenja? <u>Osebe, ki skrbijo za svoje zdravje</u>	Ne (0 točk)	N	17	14	$\chi^2 = 0,438$; $p = 0,508$
		%	32,1 %	38,9 %	
	Da (1 točka)	N	36	22	
		%	67,9 %	61,1 %	
Skupaj	N	53	36		
	%	100,0 %	100,0 %		

Vprašanje	Odgovor	Statistika	Spol		Hi-kvadrat test
			Ženska	Moški	
in ga želijo ohraniti na visoki ravni		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

V nadaljevanju s pomočjo statističnega t-testa za dva neodvisna vzorca preverimo, ali se poznavanje alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na obisk zdravilca anketirancev, rezultati t-testa so prikazani v tabeli 15.

Pogoj za izvedbo t-testa preverimo s pomočjo Levenovega testa, ki je bil prestan ($p > 0,05$). Kot je prikazano v tabeli 15, statistično značilnih razlik v povprečnih doseženih točkah pri poznavanju dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na obisk zdravilca anketirancev ne ugotovimo ($p = 0,364 > 0,05$), in sicer so tako anketiranci, ki so obiskali zdravilca ($M = 3,46$; $SD = 1,390$), kot tudi anketiranci, ki zdravilca še niso obiskali ($M = 3,16$; $SD = 1,648$), dosegli podobno število točk (tabela 15).

Tabela 15: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na obisk zdravilca

Spremenljivka	Obisk zdravilca	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	Da	57	3,46	1,390	1,284	0,260	0,913	0,364
	Ne	32	3,16	1,648				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

Preverimo tudi, ali se poznavanje alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na življenjsko okolje anketirancev, rezultati t-testa so prikazani v tabeli 16. Levenov test je bil prestan ($p > 0,05$).

Rezultati t-testa za preverjanje statistično značilnih razlik v povprečnih doseženih točkah pri poznavanju dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na življenjsko okolje anketirancev ne ugotovimo ($p = 0,563 > 0,05$), in sicer anketiranci, ki živijo na podeželju, in anketiranci, ki živijo v mestu, so dosegli podobno povprečno število točk ($M = 3,45$; $SD = 1,535$ za anketirance, ki živijo na podeželju in $M = 3,27$; $SD = 1,455$ za anketirance, ki živijo v mestu) (tabela 16).

Tabela 16: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na življenjsko okolje

Spremenljivka	Življenjsko okolje	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	Podeželje	40	3,45	1,535	0,047	0,829	0,581	0,563
	Mesto	49	3,27	1,455				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

Na koncu preverimo še, ali se poznavanje alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na starost anketirancev. Za testiranje statistično značilnih razlik v povprečnih doseženih točkah glede na starost anketirancev anketirance razdelimo v dve starostni skupini, in sicer nekoliko mlajše (19 do 22 let) in nekoliko starejše anketirance (23 do 27 let), kot je prikazano v tabeli 17.

Tabela 17: Starost anketirancev (2 skupini)

Starost (združeno)	N	%
19–22 let	44	49,5
23–27 let	45	50,5
Skupaj	89	100,0

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež

Rezultati t-testa so prikazani v tabeli 18, Levenov test je bil prestan ($p > 0,05$). Statistično značilnih razlik v povprečnih doseženih točkah pri poznavanju dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na starost anketirancev ne ugotovimo ($p = 0,298 > 0,05$), in sicer so anketiranci, stari med 19 in 22 let ($M = 3,18$; $SD = 1,386$), in anketiranci, stari med 23 in 27 let ($M = 3,51$; $SD = 1,576$), dosegli podobno povprečno število točk (tabela 18).

Tabela 18: Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja glede na starost

Spremenljivka	Starost	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	19 do 22 let	44	3,18	1,386	2,449	0,121	-1,046	0,298
	23 do 27 let	45	3,51	1,576				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

3.4.4 Skupno število poznanih metod po mnenju anketirancev glede na spol, obisk zdravilca, življenjsko okolje in starost anketirancev

V nadaljevanju preverimo, ali se število poznanih metod (spremenljivka, ki predstavlja število od trinajstih metod, ki jih anketiranci poznajo po njihovem mnenju brez kategorije drugo) razlikuje glede na spol anketirancev.

Za ta namen uporabimo t-test za dva neodvisna vzorca. S pomočjo statističnega t-testa za dva neodvisna vzorca preverimo, ali se poznavanje alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na življenjsko okolje anketirancev, rezultati t-testa so prikazani v tabeli 19. Levenov test je bil prestan ($p > 0,05$).

Rezultati t-testa za preverjanje statistično značilnih razlik števila poznanih metod zdravljenja glede na spol anketirancev ne ugotovimo ($p = 0,847 > 0,05$), in sicer moški in ženske v povprečju poznajo podobno število metod ($M = 5,89$; $SD = 2,643$ za ženske anketiranke in $M = 6,00$; $SD = 2,808$ za moške anketirance) (tabela 19).

Tabela 19: Število poznanih metod zdravljenja glede na spol

Spremenljivka	Spol	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Število poznanih metod	Ženska	53	5,89	2,643	0,150	0,700	-0,193	0,847
	Moški	36	6,00	2,808				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

Analiziramo razlike v skupnem številu poznanih metod glede na obisk zdravilcev.

Statistično značilnih razlik v povprečnem številu poznanih metod ne ugotovimo ($p = 0,472 > 0,05$), in sicer anketiranci, ki so že obiskali zdravilca ($M = 6,09$; $SD = 2,674$), in anketiranci, ki zdravilca še niso obiskali ($M = 5,66$; $SD = 2,755$), statistično značilno poznajo podobno število alternativnih metod zdravljenja (tabela 21).

Tabela 20: Število poznanih metod zdravljenja glede na obisk zdravilca

Spremenljivka	Obisk zdravilca	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Število poznanih metod	Da	57	6,09	2,674	0,010	0,921	0,723	0,472
	Ne	32	5,66	2,755				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

S pomočjo statističnega t-testa za dva neodvisna vzorca preverimo, ali se število poznanih alternativnih metod zdravljenja razlikuje glede na življenjsko okolje anketirancev, rezultati t-testa so prikazani v tabeli 21. Levenov test je bil prestan ($p > 0,05$).

Rezultati t-testa za preverjanje statistično značilnih razlik v številu poznanih metod zdravljenja glede na življenjsko okolje pokažejo, da statistično značilne razlike ugotovimo ($t = -2,035$; $p = 0,0045 < 0,05$), in sicer anketiranci, ki živijo na podeželju ($M = 5,30$; $SD = 2,594$), statistično značilno poznajo manj alternativnih metod zdravljenja kot anketiranci, ki živijo v mestu ($M = 6,45$; $SD = 2,693$) (tabela 21).

Tabela 21: Število poznanih metod zdravljenja glede na življenjsko okolje

Spremenljivka	Življenjsko okolje	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Število poznanih metod	Podeželje	40	5,30	2,594	0,274	0,602	-2,035	0,045
	Mesto	49	6,45	2,693				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

Na koncu testiramo tudi, ali se število poznanih metod zdravljenja statistično značilno razlikuje glede na starost anketirancev.

Rezultati t-testa za preverjanje statistično značilnih razlik v številu poznanih metod zdravljenja glede na starost anketirancev pokažejo, da statistično značilnih razlik ne ugotovimo ($p = 0,275 > 0,05$), in sicer anketiranci, stari med 19 in 22 let ($M = 6,25$; $SD = 2,470$), in anketiranci, stari 23 do 27 let ($M = 5,62$; $SD = 2,894$), statistično značilno poznajo podobno število alternativnih metod zdravljenja (tabela 22).

Tabela 22: Število poznanih metod zdravljenja glede na starost

Spremenljivka	Starost	N	M	SD	F	P (Levenov test)	t	P (t-test)
Število poznanih metod	19 do 22 let	44	6,25	2,470	1,424	0,236	1,100	0,275
	23 do 27 let	45	5,62	2,894				

Legenda: N = število odgovorov; M = povprečna vrednost; SD = standardni odklon; F = Levenov test; t = t – test. p = statistična značilnost

3.4.5 Povezava med poznavanjem dejstev o alternativnih metodah zdravljenja in številom poznanih metod

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali obstaja statistično značilna povezava med poznavanjem dejstev in številom poznanih metod in za ta namen uporabimo Pearsonov korelacijski test.

Rezultati so prikazani v tabeli 23, in sicer statistično značilno povezavo ugotovimo ($R = 0,213$; $p = 0,045 < 0,05$). Povezava je šibka in pozitivna, kar pomeni, da so tisti anketiranci, ki so v povprečju poznali več metod alternativnega zdravljenja, tudi v povprečju pokazali malo boljše poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja (tabela 23).

Tabela 23: Povezava med skupnim poznavanjem dejstev o alternativnih metodah zdravljenja in številom poznanih metod

Spremenljivka	Statistika	Število metod
Poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja	R	0,213*
	P	0,045
	N	89

Legenda: N = število odgovorov; R = Pearsonov korelacijski koeficient, p = statistična značilnost

3.4.6 Razlika v obisku zdravilca in izbiri alternativnih metod zdravljenja glede na spol, starost in življenjsko okolje

Zanimalo nas je, ali obstajajo statistično značilne razlike v obisku alternativnega zdravilca glede na spol, starost in življenjsko okolje anketirancev. Spremenljivke so kategorijske, zato za testiranje uporabimo statistični Hi-kvadrat test.

V tabeli 24 vidimo, da nam Hi-kvadrat zavrne statistično značilne razlike v deležih obiska zdravilca glede na spol anketirancev ($p = 0,382 > 0,05$), in sicer vidimo, da se delež obiska zdravilca ne razlikuje glede na spol anketirancev (tabela 24).

Tabela 24: Obisk zdravilca glede na spol (Hi-kvadrat test)

Vprašanje	Odgovor	Statistika	Spol		Hi-kvadrat test
			Ženska	Moški	
Ali ste kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca?	Da	N	32	25	$\chi^2 = 0,765$; $p = 0,382$
		%	60,4 %	69,4 %	
	Ne	N	21	11	
		%	39,6 %	30,6 %	
Skupaj		N	53	36	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

Podobno kot pri spolu anketirancev s pomočjo Hi-kvadrat testa ugotovimo, da nam Hi-kvadrat zavrne statistično značilne razlike v deležih obiska zdravilca glede na spol anketirancev in glede na življenjsko okolje anketirancev ($p = 0,784 > 0,05$), deleži obiska zdravilca so si podobni ne glede na življenjsko okolje anketirancev (tabela 25).

Tabela 25: Obisk zdravilca glede na življenjsko okolje (Hi-kvadrat test)

Vprašanje	Odgovor	Statistika	Življenjsko okolje		Hi-kvadrat test
			Podeželje	Podeželje	
Ali ste kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca?	Da	N	25	32	$\chi^2 = 0,075$; $p = 0,784$
		%	62,5 %	65,3 %	
	Ne	N	15	17	
		%	37,5 %	34,7 %	
Skupaj		N	40	49	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

S pomočjo Hi-kvadrat testa preverimo, ali obstajajo statistično značilne razlike v obisku alternativnega zdravilca glede na starost anketirancev.

Ugotovimo, da nam Hi-kvadrat potrjuje statistično značilne razlike v deležih obiska zdravilca med mlajšimi in starejšimi ($\chi^2 = 7,455$; $p = 0,006 < 0,05$), kar pomeni, da se delež obiska zdravilca statistično pomembno razlikuje glede na starost anketirancev, in sicer je zdravilca obiskalo že več kot tri četrtine anketirancev, starih od 23 do 27 let (N = 35; 77,8 %), in le polovica anketirancev, starih od 19 do 22 let (N = 22; 50,0 %) (tabela 26).

Tabela 26: Obisk zdravilca glede na starost (Hi-kvadrat test)

Vprašanje	Odgovor	Statistika	Starost		Hi-kvadrat test
			19 do 22 let	23 do 27 let	
Ali ste kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca?	Da	N	22	35	$\chi^2 = 7,455;$ $p = 0,006$
		%	50,0 %	77,8 %	
	Ne	N	22	10	
		%	50,0 %	22,2 %	
Skupaj		N	44	45	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

3.4.7 Obisk najpogosteje uporabljenih metod (masaža, joga in akupunktura) glede na spol, življenjsko okolje in starost

Nazadnje še za najpogostejše tri uporabljene metode (masaža, akupunktura in joga) preverimo, ali se obisk določene metode razlikuje glede na spol, življenjsko okolje in starost anketirancev. Za testiranje zopet uporabimo Hi-kvadrat test.

Rezultati Hi-kvadrat testa za preverjanje statistično značilnih razlik v porazdelitvi odgovorov anketirancev na obisk masaže, joga in akupunktura (Da/Ne) glede na spol so prikazani v tabeli 27. Ugotovimo, da statistično pomembnih razlik v obisku masaže, akupunktura in joga med moškimi in ženskami ne zaznamo ($p > 0,05$).

Tabela 27: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na spol (Hi-kvadrat test)

Obisk metode	Odgovor	Statistika	Spol		Hi-kvadrat test
			Ženska	Moški	
Masaža	Ne	N	47	27	$\chi^2 = 2,863;$ $p = 0,091$
		%	88,7 %	75,0 %	
	Da	N	6	9	
		%	11,3 %	25,0 %	
Skupaj		N	53	36	
		%	100,0 %	100,0 %	
Joga	Ne	N	44	31	$\chi^2 = 0,155;$ $p = 0,694$
		%	83,0 %	86,1 %	
	Da	N	9	5	
		%	17,0 %	13,9 %	
Skupaj		N	53	36	
		%	100,0 %	100,0 %	
Akupunktura	Ne	N	45	31	$\chi^2 = 0,025;$ $p = 0,874$
		%	84,9 %	86,1 %	
	Da	N	8	5	
		%	15,1 %	13,9 %	

Obisk metode	Odgovor	Statistika	Spol		Hi-kvadrat test
			Ženska	Moški	
Skupaj		N	53	36	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost;

Za preverjanje statistično pomembnih razlik v preizkusu treh najpogosteje uporabljenih metod (masaža, akupunktura in joga) glede na življenjsko okolje anketirancev zopet uporabimo Hi-kvadrat test, rezultati so prikazani v tabeli 28.

Ugotovimo, da statistično pomembnih razlik v obisku masaže in akupunktura med anketiranci, ki živijo na podeželju, in anketiranci, ki bivajo v mestu, ne zaznamo ($p > 0,05$).

Po drugi strani pa zaznamo mejno statistično pomembne razlike, in sicer glede obiska joga med anketiranci, ki živijo na podeželju, in anketiranci, ki bivajo v mestu ($\chi^2 = 3,713$; $p = 0,054$ – p-vrednost je blizu meje 0,05). Anketiranci, ki živijo na podeželju, so jogo že obiskali v malo manjši meri (N = 3; 7,5 % anketirancev, ki bivajo na podeželju) kot anketiranci, ki bivajo v mestu, pri katerih je jogo obiskala že skoraj četrtina anketirancev (N = 11; 22,4 % anketirancev, ki bivajo v mestu) (tabela 28).

Tabela 28: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na življenjsko okolje (Hi-kvadrat test)

Obisk metode	Odgovor	Statistika	Življenjsko okolje		Hi-kvadrat test
			Podeželje	Mesto	
Masaža	Ne	N	32	42	$\chi^2 = 0,513$; $p = 0,474$
		%	80,0 %	85,7 %	
	Da	N	8	7	
		%	20,0 %	14,3 %	
Skupaj		N	40	49	
		%	100,0 %	100,0 %	
Joga	Ne	N	37	38	$\chi^2 = 3,713$; $p = 0,054$
		%	92,5 %	77,6 %	
	Da	N	3	11	
		%	7,5 %	22,4 %	
Skupaj		N	40	49	
		%	100,0 %	100,0 %	
Akupunktura	Ne	N	34	42	$\chi^2 = 0,009$; $p = 0,924$
		%	85,0 %	85,7 %	
	Da	N	6	7	
		%	15,0 %	14,3 %	
Skupaj		N	40	49	

Obisk metode	Odgovor	Statistika	Življenjsko okolje		Hi-kvadrat test
			Podeželje	Mesto	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

Nazadnje s pomočjo Hi-kvadrat testa preverimo še obstoj statistično pomembnih razlik v preizkusu treh najpogosteje uporabljenih metod (masaža, akupunktura in joga) glede na starost anketirancev (2 skupini), rezultati pa so prikazani v tabeli 29. Ugotovimo, da statistično pomembnih razlik v obisku masaže, akupunktura in joga med anketiranci, starimi od 19 do 22 let, in anketiranci, starimi od 23 do 27 let, ne zaznamo ($p > 0,05$).

Tabela 29: Obisk treh najpogosteje uporabljenih metod glede na starost (Hi-kvadrat test)

Obisk metode	Odgovor	Statistika	Starost		Hi-kvadrat test
			19 do 22 let	23 do 27 let	
Masaža	Ne	N	38	36	$\chi^2 = 0,643$; $p = 0,423$
		%	86,4 %	80,0 %	
	Da	N	6	9	
		%	13,6 %	20,0 %	
Skupaj		N	44	45	
		%	100,0 %	100,0 %	
Joga	Ne	N	39	36	$\chi^2 = 1,252$; $p = 0,263$
		%	88,6 %	80,0 %	
	Da	N	5	9	
		%	11,4 %	20,0 %	
Skupaj		N	44	45	
		%	100,0 %	100,0 %	
Akupunktura	Ne	N	37	39	$\chi^2 = 0,118$; $p = 0,731$
		%	84,1 %	86,7 %	
	Da	N	7	6	
		%	15,9 %	13,3 %	
Skupaj		N	44	45	
		%	100,0 %	100,0 %	

Legenda: N = število odgovorov; % = odstotni delež; χ^2 = Hi-kvadrat test; p = statistična značilnost

3.5 RAZPRAVA

Namen naše raziskave je bil ugotoviti uporabo alternativnih metod zdravljenja in znanje o alternativnih metodah zdravljenja med študenti zdravstvene nege.

Ugotovili smo, da kljub temu da študenti zdravstvene nege po njihovem mnenju dobro poznajo pojem »alternativne metode zdravljenja«, njihovo poznavanje dejstev o alternativnih metodah zdravljenja na splošno ni niti dobro niti slabo (v povprečju so pravilno odgovorili na tri od šestih trditev). Podobno je v svoji raziskavi ugotovila Zadrgal (2018), ki je raziskovala znanje in stališča študentov zdravstvene nege do alternativnih metod zdravljenja.

V sklopu prvega raziskovalnega vprašanja (Kakšno je poznavanje alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege?) nas je zanimalo poznavanje posameznih alternativnih metod zdravljenja. Kot najbolj poznane so izstopale akupunktura, joga, masaža, kiropraktika, bioenergija in refleksoterapija. Lang (2012) je v svoji raziskavi prišla do podobnih ugotovitev. V raziskavi, v kateri je sodelovalo 86 medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov, je ugotovila, da so najbolj poznane alternativne metode zdravljenja akupunktura, ki jo pozna 12 % anketiranih, ter masaža in zeliščarstvo, ki jo pozna prav tako 12 % anketiranih. Zavrtanik (2016) navaja podobne rezultate v svoji raziskavi, kjer so skoraj vsi študenti navedli, da poznajo akupunkturo, kot najbolj učinkovito metodo pa so navedli masažo (60 %), ki bi jo tudi v največji meri priporočili pacientom.

V naši raziskavi smo tudi ugotovili pozitiven odnos študentov do alternativnih metod zdravljenja. Do podobnega zaključka sta prišli tudi Zupančič in Kroppe (2022), ki sta v svoji raziskavi ugotovili pozitiven pristop študentov zdravstvene fakultete do komplementarnega zdravljenja, hkrati pa je anketa pokazala primanjkljaj znanja s tega področja na ravni Slovenije. V nadaljevanju navajata, da izobraževanje na področju zdravstvene nege zahteva primerno strategijo razvoja potrebnih kompetenc za izvajanje integrativne zdravstvene nege in oskrbe. Balouchi in sodelavci (2018) so v letu 2017 pregledali članke na temo komplementarnega zdravljenja v povezavi z odnosom zdravstvenih delavcev do tovrstnega zdravljenja. V raziskavi so podrobno proučili 75

raziskav, ki so vključevale zdravstvene delavce. Ugotovili so, da v povprečju pozna komplementarne metode zdravljenja 62 % zdravstvenih delavcev. Ugotovili so, da ima 67 % zaposlenih pozitiven odnos do teh metod zdravljenja. Hkrati pa je bilo ugotovljeno, da v enakem odstotku (67 %) zdravstveni delavci svetujejo uporabo komplementarnih metod zdravljenja. Tudi v raziskavi, ki so jo izvedli Gyasi in sodelavci (2017), so ugotovili, da je 144 (68,6 %) medicinskih sester navedlo pozitiven odnos do alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja.

Raziskave kažejo, da študentje največ informacij o alternativnih metodah zdravljenja pridobijo na internetu, najmanj pa na predavanjih in v strokovnih člankih (Bobnar, 2014; Zadrgal, 2018). Podobno sliko kaže tudi naša raziskava, saj kar 60,7 % študentov informacije o alternativnih metodah zdravljenja črpa iz socialnih omrežij, iz strokovne literature pa zgolj 24,7 %. Bauman (2013) je v svoji raziskavi med medicinskimi sestrami ugotovila, da večina anketiranih pozna vsaj eno od številnih metod alternativnega zdravljenja, hkrati pa je zaznala tudi pripravljenost medicinskih sester, da se izobrazijo o komplementarnih metodah zdravljenja. Kar 71 % vseh anketiranih bi se odločilo za izobraževanje. Podobno ugotavljajo Camurdan in Gul (2013), Zavrtnik (2016) ter Hall in sodelavci (2016). Večina študentov (60 %) v raziskavi meni, da bi bilo poučevanje o komplementarnih in alternativnih metodah zdravljenja nujno potrebno vključiti v formalni izobraževalni program zdravstvene nege (Zavrtnik, 2016). Tudi Hall in sodelavci (2016) so ugotovili, da imajo medicinske sestre pozitiven pristop do alternativnega zdravljenja, vendar jim pri implementaciji takega zdravljenja in svetovanju na področju alternative manjka formalno izobraževanje. Podobno ugotavljajo Gyasi in sodelavci (2017) ter Gok Metin in sodelavci (2018). Medicinske sestre menijo, da nimajo dovolj znanja o alternativnih metodah zdravljenja, vendar so odprte za vključevanje v izobraževanja na temo komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja.

Chang in Chang (2015) sta izvedla sistematični pregled literature na temo pregleda znanja, odnosov in sposobnosti medicinskih sester za sporočanje tveganj in koristi komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja. Pacienti izražajo večje zanimanje za komplementarne in alternativne metode zdravljenja, kar je privedlo do splošnega sprejemanja nekaterih alternativnih metod zdravljenja. Kljub temu pa se na te metode

gleda kot na dopolnilo običajni medicinski praksi. Večina medicinskih sester, obravnavanih v pregledu literature, je odprta za sprejemanje alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja v praksi zdravstvene nege, vendar pa je njihova sposobnost sporočanja tveganj in koristi alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja relativno slaba zaradi pomanjkanja strokovnega znanja. Tudi Gyasi in sodelavci (2017) so raziskovali znanje o alternativnih in komplementarnih metodah zdravljenja med medicinskimi sestrami in zdravstvenimi tehnikami. V raziskavi poročajo o slabem znanju o alternativnih metodah zdravljenja, saj je le 4,3 % medicinskih sester svoje znanje ocenilo kot dobro, 45,2 % pa je navedlo slabo poznavanje alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja.

V sklopu našega drugega in tretjega raziskovalnega vprašanja (Kakšna je uporaba alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege?, Kakšna je razlika med izbiro alternativnih metod zdravljenja glede na sociodemografske značilnosti anketirancev?) smo ugotovili, da se kar dve tretjini študentov poslužujeta vsaj ene od alternativnih metod zdravljenja za ohranjanje in izboljševanje lastnega zdravja. Nismo zaznali statistično pomembnih razlik v izbiri alternativnih metod zdravljenja med moškimi in ženskami, ne med anketiranci, ki živijo na podeželju, in anketiranci, ki bivajo v mestu, ter prav tako ne med anketiranci, starimi od 19 do 22 let, in med anketiranci, starimi od 23 do 27 let. Podobno navajata Gamurdan in Gul (2013), ki sta izvedla raziskavo med študenti zdravstvene nege ter študenti babišva v Turčiji. Avtorja sta ugotovila 72,4 % poznavanje alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja med študenti. 93,5 % študentov navaja, da ko so sami bolni, poleg tradicionalnega zdravljenja vključijo tudi alternativne in komplementarne metode zdravljenja. Tudi James s sodelavci (2016) skozi raziskavo ugotavljajo, da 55,6 % vključenih študentov zdravstvene nege uporablja alternativne in komplementarne metode zdravljenja in da ni zaznati razlik v uporabi glede na demografske karakteristike. Do nasprotnih ugotovitev prihajajo Kavurmaci in sodelavci (2018). Navajajo, da je 60 % študentov zdravstvene nege vsaj enkrat že uporabilo alternativne in komplementarne metode zdravljenja in pri tem ugotavljajo razlike glede na spol in letnik študija – ženske bolj pogosto uporabljajo omenjene metode kot moški ter v prvem letniku študija se bolj pogosto uporabljajo omenjene metode kot pa v zadnjem letniku študija. Po Baxterjevi obstaja osem

najpogosteje uporabljenih terapij alternativnega in komplementarnega zdravljenja v zdravstvu: akupunktura, aromaterapija, hipnoza, masažna terapija, meditacija, Tai Chi, terapevtski dotik in vitaminski/zeliščni dodatki (Wojciechowski, 2020).

Z našo raziskavo smo ugotovili, da je največji delež študentov preizkusil metode: masaža, joga in akupunktura, kar pa je ugotovila tudi Lang (2012) v svoji raziskavi, v kateri so bile najbolj uporabljene metode masaža, zeliščarstvo in joga. Tudi Nevins in Sherman (2016) navajata, da je kar 45 % študentov zdravstvene nege aktivno uporabljalo komplementarne terapije, kot so joga, glasba in meditacija, medtem ko jih je 54 % zanikalo uporabo takih terapij. Sicer po Baxterjevi obstaja osem najpogosteje uporabljenih terapij alternativnega in komplementarnega zdravljenja v zdravstvu: akupunktura, aromaterapija, hipnoza, masažna terapija, meditacija, Tai Chi, terapevtski dotik in vitaminski/zeliščni dodatki (Wojciechowski, 2020). Pirincci in sodelavci (2018) so kot najpogosteje uporabljene metode med študenti zdravstvene nege navedli vadbo (82,6 %), vitaminske dodatke k prehrani (79,6 %), diete (74,0 %), vegetarijansko prehrano (73,0 %) in masažo (71,3 %). Bahall in Legall (2017) sta raziskovala uporabo alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja pri različnih izvajalcih zdravstvenih storitev, tudi pri medicinskih sestrah. Ugotovila sta, da kar 92,4 % medicinskih sester, ki so sodelovale v raziskavi, uporablja omenjene metode zdravljenja.

Baumanova (2013) za patronažne medicinske sestre navaja nekoliko drugačne ugotovitve. Patronažne medicinske sestre v njeni raziskavi najpogosteje uporabljajo metode bioenergije, radiestezijske in akupunktore.

Zapisano kaže na potrebo po integraciji vsebin alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja v obstoječa izobraževanja na področju zdravstvene nege. Poleg teoretičnega znanja in prenosa tega znanja v klinična okolja so pomembne tudi veščine iskanja informacij in novosti ter aplikacija izkustvenega učenja v znanstvene okvirje (Zhao, et al., 2022).

3.5.1 Omejitve raziskave

Raziskava je bila osredotočena na preučevanje poznavanja in uporabe alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege. Pričakovali smo večjo odzivnost študentov Fakultete za zdravstvo Angele Boškin, vendar smo se zavedali omejitve, saj smo vključili samo študente ene fakultete. Zato rezultatov ne moremo neposredno posplošiti na vse študente zdravstvene nege na slovenskih fakultetah.

V slovenskem jeziku smo našli omejeno literaturo o podobnih temah, več je bilo napisanega o komplementarnih in alternativnih metodah zdravljenja na splošno. Prav tako je malo razpoložljive literature o znanju in stališčih študentov drugih fakultet v programih zdravstvene nege. Omejitev je bila tudi plačljiv dostop do nekaterih gradiv, kar je predstavljalo dodatno oviro pri raziskovanju.

3.5.2 Prispevek k praksi ter priložnosti za nadaljnje raziskovalno delo

V diplomskem delu smo obravnavali temo, ki je vedno bolj aktualna in s katero se zdravstveni delavci vedno več srečujejo. Dodatne raziskave na tem področju bi bile dobrodošle.

4 ZAKLJUČEK

Alternativne metode zdravljenja so v današnjem času postale zelo priljubljene med posamezniki, ki želijo doseči višji nivo zdravja. Prav tako pa tudi uradna medicina postaja vedno bolj odprta za tovrstne metode zdravljenja. Za kakovostno zdravstveno nego bi bil velik korak, če bi dosegli ravnovesje med uradno medicino in alternativnimi metodami zdravljenja.

Cilji diplomskega dela so bili raziskati in ugotoviti poznavanje in uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege. Ugotovili smo, da imajo študenti programa zdravstvene nege solidno znanje o alternativnih metodah zdravljenja. Ker so študentje bodoči zdravstveni delavci, ki bodo sodelovali v celoviti (holistični) obravnavi pacientov, se nam zdi smiselno v formalni izobraževalni program uvesti tudi alternativne in komplementarne metode zdravljenja. Študentje bi tako že v času študija imeli možnost поблиže spoznati tovrstne metode zdravljenja, ki bi jih kasneje kot zdravstveni delavci lahko vključili v obravnavo pacientov.

5 LITERATURA

Avsec, S., 2012. *Odnos porabnikov do zdravljenja z zdravilnimi zelišči: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

Bahall, M. & Legall, G., 2017. Knowledge, attitudes, and practices among health care providers regarding complementary and alternative medicine in Trinidad and Tobago. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 17(1), pp. 1-9.

Balouchi, A., Mahmoudirad, G., Hastings-Tolsma, M., Afshin Shorofi, S., Shahdadi, H. & Abdollahimohammad, A., 2018. Knowledge, attitude and use of complementary and alternative medicine among nurses: a systematic review. In: *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 31, pp. 146-157.

Bancs Wellness, 2017. *Conventional medicine vs alternative medicine*. [online] Available at: <https://bancswellness.com/conventional-medicine-vs-alternative-medicine> [Accessed 12 March 2023].

Bauman, D., 2013. *Odnos zaposlenih v zdravstveni negi do alternativnih in komplementarnih metod zdravljenja: diplomsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.

Bobnar, A., 2014. Poznavanje komplementarnega in alternativnega zdravljenja ter odnos študentov zdravstvene nege do njega. In: M. Blažič, ed. *Interdisciplinarno povezovanje za pretok znanja med teorijo in prakso: zbornik prispevkov. Novo mesto, 24. oktober 2013*. Novo mesto: Fakulteta za zdravstvene vede Novo mesto, pp. 57-65.

Britten, N., 2008, *Medicines and Society: patients, professionals and the Dominance of Pharmaceuticals*. Basingstroke: Palgrave Macmillan.

Buchan, S., Shakeel, M., Trinidad, A., Buchan, D. & Ah See, K. 2012. The use of complementary and alternative medicine by nurses. *The British Journal of Nursing*, 21(11), pp. 672-675.

Camurdan, C. & Gul, A., 2013. Complementary and alternative medicine use among undergraduate nursing & midwifery students in Turkey. *Nurse Education in Practice*, 13(5), pp. 350-354.

Cancer Research UK, 2016. *The difference between complementary and alternative therapies* [online]. Available at: <https://www.cancerresearchuk.org/about-cancer/cancer-in-general/treatment/complementary-alternative-therapies/about/difference-between-therapies> [Accessed 10 June 2022].

Chang, H.Y. & Chang, H.L., 2015. A review of nurses' knowledge, attitudes, and ability to communicate the risks and benefits of complementary and alternative medicine. *Journal of Clinical Nursing*, 24(11-12), pp. 1466-1478.

Cvetko, T., 2011. *Vpliv zdravnika na uporabo dopolnilnih metod zdravljenja: diplomsko delo*. Ljubljana: Katedra za javno zdravje, Univerza v Ljubljani.

Čebren Lipovec, U., 2014. Razdvojeni med uradno in komplementarnimi medicinami: predstavitev medicinsko-antropološke raziskave oseb s kroničnimi zdravstvenimi težavami. In: N. Glavač Kočever & A. Zvonar, eds. *Znanstveno-kritičen pogled na komplementarno in alternativno medicino*. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo Univerze v Ljubljani, pp. 16-24.

Dohranović, S., Bosnić, T. & Osmanović, S., 2012. Značaj i uloga alternativne medicine u liječenju. *Hrana u zdravlju i bolesti, znanstveno-stručni časopis za nutricionizam i dijetetiku*, 2012(2), pp. 39-47.

Frass, M., Strassl, R., Friehs, H., Müllner, M., Kundi, M. & Kaye, A., 2012. Use and Acceptance of Complementary and Alternative Medicine Among the General Population

and Medical Personnel: A Systematic Review. [pdf] *The Ochsner Journal*, 12(1), pp. 45-56. Available at: <https://www.ochsnerjournal.org/content/ochjnl/12/1/45.full.pdf> [Accessed 17 April 2023].

Gok Metin, Z., Izgu, N., Karadas, C. & Arikan Donmez, A., 2018. Perspectives of Oncology Nurses on Complementary and Alternative Medicine in Turkey. *Holistic Nursing Practice*, 32(2), pp. 107-113.

Grušovnik, M., 2012. *V Celju prva Hiša integrativne medicine.*, Dnevnik. [online] Available at: <https://www.dnevnik.si/1042593904/lokalno/stajerska-koroska-in-prekmurje/v-celju-prva-hisa-integrativne-medicine> [Accessed 17 April 2023].

Gyasi, R.M., Abass, K., Adu-Gyamfi, S. & Accam, B.T., 2017. Nurses' knowledge, clinical practice and attitude towards unconventional medicine: Implications for intercultural healthcare. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 29, pp. 1-8.

Hafner-Fink, M., Štebe, J., Malnar, B., Stanojević, M., Ignjatović, M. & Černigoj-Sadar, N., 2011. *Slovensko javno mnenje*. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Hall, H., Leacha, M., Brosnana, C. & Collinse, M., 2017. Nurses' attitudes towards complementary therapies: a systematic review and meta-synthesis. *International Journal of Nursing Studies* 69, 47-56.

Hall, H.R. & Jolly, K., 2014. Women's use of complementary and alternative medicines during pregnancy: a cross-sectional study. *Midwifery*, 30(5), pp. 499-505.

Ivetić, V., Čreslovník, B., Klemenc-Ketiš, Z. & Kersnik, J., 2013. Uporaba komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja med polnoletnimi prebivalci Slovenije. *Acta medico-biotechnica*, 6(1), pp. 51-58.

James, P.B., Bah, A.J. & Kondorvoh, I.M., 2016. Exploring self-use attitude and interest to study complementary and alternative medicine among final year undergraduate medical, pharmacy and nursing students in Sierra Leone: a comparative study. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 16(1), p. 121. 10.1186/s12906-016-1102-4.

Jelenc, A., 2011. *Komplementarna in alternativna medicina: vpliv sodobne religioznosti in duhovnosti na pojmovanje zdravja in zdravljenja: magistrsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Kavurmaci, M., Tan, M. & Kavurmaci, Z., 2018. Nursing, Midwifery, and Dietetics Students' Attitudes to Complementary and Integrative Medicine and their Applications. *Bakirkoy Tip Dergisi/Medical Journal of Bakirkoy*, 2018(14), pp. 300-306. 10.5350/BTDMJB.20170606124143.

Kemppainen, L.M., Kemppainen, T.T., Reippainen, J.A., Salmenniemi, S.T. & Vuolanto, P.H., 2018. Use of complementary and alternative medicine in Europe: Health related and sociodemographic determinants. *Scandinavian Journal of Public Health*, 46, pp. 448-455.

Knava, N., 2007. *Zdravilski sindikat se boji odhoda v ilegalo*. [online]. Dnevnik. Available at: <https://www.dnevnik.si/283159> [Accessed: 17 April 2023].

Kocjančič, D., 2016. *Prepričanja in stališča medicinskih sester do integracije komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja v zdravstveno nego: diplomsko delo*. Izola: Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju.

Krantič, N., 2014. *Globalizacija, zdravje in zdravstvena nega: diplomsko delo*. Izola: Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju.

Kreft, S., 2015. Komplementarna in alternativna medicina – o čem se sploh pogovarjamo? In: N. Kočevar Glavač & A. Zvonar Pobirk, eds. *Znanstveno-kritičen pogled na komplementarno in alternativno medicino*. Ljubljana: Fakulteta za farmacijo, pp. 7-15.

Kreitzer, M.J & Zborowsky, T., 2018. Creating Optimal Healing Environments. In: R. Lindquist, M.F. Tracy & M. Snyder, eds. *Complementary and Alternative Therapies in Nursing, Eighth Edition*. New York: Springer Publishing Company, LLC, pp. 47-63.

Labonté, R., 2015. Globalization and health. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2015, pp. 198-205.

Labonté, R., 2018. Reprising the globalization dimensions of international health. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2018(48).

Lang, U., 2012. *Medicinske sestre in alternativne metode zdravljenja: diplomsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.

Leskovšek, E. & Premik, M., 2001. Socialno medicinski vidiki alternativne medicine. In: B. Lovrečič, ed. *Zbornik kongresnih in obkongresnih dejavnosti s predstavitvami udeležencev kongresa in predavanj*. Ljubljana: Slovensko ekološko gibanje, Sekcija za komplementarno in naravno medicino, pp. 17-18.

Martinuč, M., 2014. *Analiza alternativnega zdravljenja v obalnih regijah Slovenije in Italije: zaključna projektna naloga*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management.

Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije, (n.d.). *Zdravilstvo*. [online] Slovenska poslovna točka (SPOT). Available at: <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dejavnosti/zdravilstvo/> [Accessed 4 April 2023].

Nevins C.M. & Sherman J., 2016. Self-care practices of baccalaureate nursing students. *Journal of Holistic Nursing*, 34(2), pp. 185-192.

Nordqvist C., 2015. *What is health? What does good health mean?* [online] Available at: <http://www.medicalnewstoday.com/articles/150999.php> [Accessed 13 May 2022].

Nuffer, M., 2019. Nutrition in the Prevention and Treatment of Abdominal Obesity In: *Integrative Health and Medicine: Dietary Supplements and Modalities for the Treatment of Obesity*, pp. 393-408.

Pahor, M. & Kavčič, M. 2018. Novi modeli produkcije zdravja na presečiščih sistema in skupnosti: lokalne skupine za krepitev zdravja in centri za krepitev zdravja. *Teorija in praksa* 55(4), pp. 783-805.

Pirincci, E., Kaya, F., Cengizhan, S. & Onal, F., 2018. Nursing department students' knowledge and use of complementary and alternative medicine methods. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 25(1), pp. 22-29. 10.5455/jtomc.2017.07.099.

Pravilnik o opredelitvi zdravilskih sistemov in zdravilskih metod ter o postopku evidentiranja, priznavanja in nadzora zdravilskih sistemov in zdravilskih metod, ki se uvajajo v zdravilsko dejavnost, 2011. [online] Uradni list Republike Slovenije št. 101. Available at: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV8810> [Accessed 9 May 2022].

Rozman, V., 2014. *Analiza uspešnosti in zaznave kakovosti storitev alternativne in komplementarne medicine z vidika kupcev: magistrsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.

Shim, J.M., 2015. The influence of social context on the treatment outcomes of complementary and alternative medicine: the case of acupuncture and herbal medicine in Japan and the U.S. *Global Health*, 11(17).

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2014. 2., dopolnjena in deloma prenovljena izd., elektronska objava. Ljubljana: Cankarjeva založba. Available at: <https://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> [Accessed 4 April 2023].

Snyder, M. & Lindquist, R., 2018. Evolution and use of Complementary Therapies and Integrative healthcare practices. In: R. Lindquist, M.F. Tracy, & M. Snyder, eds. *Complementary and Alternative Therapies in Nursing, Eighth Edition*. New York: Springer Publishing Company, LLC, pp. 3-19.

Sočan, M., 2013. *Javno zdravje: Visokošolski učbenik za študijski program Zdravstvena nega*. Jesenice: Visoka šola za zdravstveno nego.

Ule, M. & Tivadar, B., 1998. *Komuniciranje s (pljučnimi bolniki): raziskovalno poročilo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Ule, M., 2003. *Spregledana razmerja: o družbenih vidikih sodobne medicine*. Maribor, Založba Aristej.

Ule, M., Malnar, B. & Kurdija S., 2014. *Health and Medicine in Transition*. Wien: Echoraum.

Velić, S., 2016. *Alternativna in komplementarna medicina – sociološki pogled na uporabniško izkušnjo: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Voščun, I., 2017. *Uporaba komplementarnih in alternativnih metod zdravljenja med bolniki z internističnimi boleznimi: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta.

Vovk, J., 2013. *Prva hiša integrativne medicine v Sloveniji je v Celju odprla svoja vrata*. [online] MojaObčina.si. Available at: <https://www.mojaobcina.si/vojniki/novice/prva-hisa-integrativne-medicine-v-sloveniji-je-v-odprla-svoja-vrata.html> [Accessed 17 April 2023].

Walker, B.F., Armson, A., Hodgetts, C., Jacques, A., Chin, F.E., Kow, G., Lee, H.J., Wong, M.K. & Wright, A., 2017. Knowledge, attitude, influences and use of

complementary and alternative medicine (CAM) among chiropractic and nursing students. *Chiropractic & Manual Therapies*, 25(1).

Wojciechowski, M., 2020. *Complementary and Alternative Medicine: What Nurses Need to Know*. [online] Minority Nurse. Available at: <https://minoritynurse.com/complementary-and-alternative-medicine-what-nurses-need-to-know/> [Accessed 12 May 2023].

World Health Organization: WHO, 2019. *Traditional, Complementary and Integrative Medicine*. [online] Available at: https://www.who.int/health-topics/traditional-complementary-and-integrative-medicine#tab=tab_1 [Accessed 23 April 2023].

Zadrgal, K., 2018. *Znanja in stališča študentov zdravstvene nege do alternativnih metod zdravljenja: diplomsko delo*. Jesenice: Fakulteta za zdravstvo Angele Boškin.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravilstvu (ZZdrav-A), 2011. [online] Uradni list Republike Slovenije št. 87. Available at: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-3722?sop=2011-01-3722> [Accessed 9 May 2022].

Zakon o zdravilstvu (ZZdrav), 2007. [online] Uradni list Republike Slovenije št. 94 Available at: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4283> [Accessed 9 May 2022].

Zavrtanik, T., 2016 . *Poznavanje akupunkture kot komplementarne metode zdravljenja med študenti zdravstvene nege: diplomsko delo*. Izola: Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju.

Zhao, F.Y., Kennedy, G.A., Cleary, S., Conduit, R., Zhang, W.J., Fu, Q.Q. & Zheng, Z., 2022. Knowledge about, attitude toward, and practice of complementary and alternative medicine among nursing students: A systematic review of cross-sectional studies. *Frontiers in Public Health*, 10.

Zildžić, M., Salihefendić, N. & Bećarević, M., 2015. Integrativna medicina i prehrana. In: D. Šubarić & M. Jašić, ed. *Hranom do zdravlja: zbornik sažetaka i radova s osmog međunarodnog simpozija*. Tuzla: Farmaceutski fakultet Univerziteta u Tuzli.

Zupančič, V. & Kropce, K., 2022. Stališča študentov zdravstvene nege o komplementarnem zdravljenju, *Revija za zdravstvene vede*, 3(1), pp. 70-83. Available at: <https://www.jhs.si/index.php/JHS/article/view/38> [Accessed 17 April 2023].

Živec Kalan, G. & Vinšek Grlj, A., 2008. Stališča bolnikov do samozdravljenja. *Družinska medicina*, 6(4), pp. 85-95.

6 PRILOGE

Priloga: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem Alja Krnjajić, absolventka Fakultete za zdravstvo Angele Boškin. V diplomski nalogi z naslovom Uporaba alternativnih metod zdravljenja med študenti zdravstvene nege pod mentorstvom doc. dr. Katje Pesjak raziskujem pogostost in uporabo alternativnih metod zdravljenja med študenti Fakultete za zdravstvo Angele Boškin. Prosim Vas za sodelovanje v raziskavi. Sodelovanje je anonimno in prostovoljno.

Že vnaprej se zahvaljujem za sodelovanje in pomoč pri izdelavi mojega diplomskega dela.

Sklop 1: Demografski podatki

1. Spol (obkrožite):
 - a) ženska
 - b) moški

2. Starost (vpišite): _____

3. Letnik študija (obkrožite):
 - a) 1.
 - b) 2.
 - c) 3.

4. Življenjsko okolje (obkrožite):
 - a) podeželje
 - b) mesto

Sklop 2: Znanje o alternativnih metodah zdravljenja

5. Ali poznate pojem alternativne metode zdravljenja (obkrožite)?
- a) da
 - b) ne
6. Pojem alternativne metode zdravljenja predstavlja (obkrožite vse trditve, s katerimi se strinjate):
- a) zdravljenje z naravnimi, nemedicinskimi postopki
 - b) način zdravljenja, ki ga uradna medicina ne priznava
 - c) metode zdravljenja, ki se za krepitev zdravja in lajšanje simptomov bolezni uporabljajo ob uradni medicini
 - č) nič od navedenega
7. Za koga menite, da je primerna alternativna oblika zdravljenja (obkrožite)?
- a) za osebe z večjimi ali manjšimi zdravstvenimi težavami/bolezni
 - b) za osebe, ki so prebolele določeno bolezen
 - c) za osebe, ki skrbijo za svoje zdravje in ga želijo ohraniti na visoki ravni
 - č) za nikogar od navedenih
8. Kje ste dobili informacije o alternativnih metodah zdravljenja (obkrožite, možnih je več odgovorov)?
- a) časopisi/revije
 - b) radio
 - c) televizija
 - č) socialna omrežja
 - d) strokovna literatura
 - e) prijatelji/sodelavci/znanci
 - f) drugo
9. Katere metode alternativnega zdravljenja poznate (obkrožite, možnih je več odgovorov)?
- a) homeopatija
 - b) akupunktura

- c) bioenergija
- č) aromaterapija
- d) joga
- e) masaža
- f) refleksoterapija
- g) ajurveda
- h) reiki
- i) post
- j) hidroterapija
- k) kiropraktika
- l) zeliščarstvo
- m) drugo

Sklop 3: Uporaba alternativnih metod zdravljenja

10. Ali ste kdaj obiskali alternativnega praktika ali zdravilca (obkrožite)?

- a) da
- b) ne

11. Katero metodo alternativnega zdravljenja ste preizkusili (vpišite)?

12. Ali je bilo zdravljenje učinkovito (obkrožite)?

- a) da
- b) ne

13. Ali bi se še zdravili s to metodo (obkrožite)?

- a) da
- b) ne.

14. Ali bi na podlagi vaših izkušenj z alternativnimi metodami zdravljenja ta način zdravljenja priporočali tudi drugim (obkrožite)?

- a) da
- b) ne

Hvala za sodelovanje!